

BUDGETUNDERLAG
2015–2017
KULTURRÅDETS
SKRIFTSERIE 2014:1

Tryck: Taberg Media Group
Bild omslag: Backa Teaters föreställning 5boys.com. Fotograf: Ola Kjelbye
© Statens kulturråd 2014
ISSN 1654-210x
ISBN 978-91-87583-02-5

Kulturrådet, Box 27215, 102 53 Stockholm Besök: Borgvägen 1–5
Tel: 08 519 264 00 Fax: 08 519 264 99 E-post: kulturradet@kulturradet.se Webbplats: www.kulturradet.se

KULTURRÅDET

INNEHÅLL

FÖRORD	sid. 5
SAMMANFATTNING	sid. 6
KONST OCH KULTUR BIDRAR TILL SAMHÄLLET'S UTVECKLING	sid. 9
Kulturpolitik	sid. 9
Barns och ungas rätt till kultur	sid. 9
Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen	sid. 10
Yttrandefrihet	sid. 11
Kulturvanor	sid. 12
Kultur och utbildning	sid. 12
Skapande skola	sid. 13
Kultur och socialpolitik	sid. 13
Kultur och hälsa/kultur för äldre	sid. 13
Kultur, arbetsmarknad och näring	sid. 14
Kultur och bistånd	sid. 14
PRIORITERADE OMRÅDEN	sid. 15
Kultursamverkansmodellen	sid. 15
Litteraturen nytt område	sid. 16
Bedömning av behov 2015–2017	sid. 16
Det fria kulturlivet	sid. 17
Teater, dans, musik och övrig scenkonst	sid. 18
Bedömning av behov 2015–2017	sid. 19
Unga Klara	sid. 20
Bedömning av behov 2015–2017	sid. 20
Bild och form	sid. 20
Bedömning av behov 2015–2017	sid. 21
Internationellt utbyte och samarbete	sid. 21
Bedömning av behov 2015–2017	sid. 22
Kreativa Europa	sid. 22
Verksamhetens genomförande	sid. 22
Bedömning av behov 2015–2017	sid. 23
REGELÄNDRINGAR	sid. 25
Åldersindelning	sid. 25
Utställningsgarantier	sid. 25
Ny förordning på bild- och formkonstområdet	sid. 25
Regeländring Skapande skola	sid. 25
Pris- och löneomräkning anslag 1:2, 2:2 samt 4:4	sid. 26
TABELLER	sid. 27

FÖRORD

Människor i Sverige är de mest kulturaktiva inom EU. Det visar en färsk undersökning av Europeiska kommissionen. 90 procent av de svenska deltagarna i studien uppger att de har läst minst en skönlitterär bok under året och tre av fyra har besökt ett museum. Kulturrådet anser att det genuina kulturintresse som finns bland medborgarna lägger grunden för en stark och offensiv kulturpolitik.

Sveriges riksdag har slagit fast att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. Kulturrådets bedömning är att kulturpolitiken bör få en mer framträdande plats i samhället. Det gäller exempelvis inom samhällsområden som utbildning, bistånd, näringspolitik, arbetsmarknad och socialpolitik.

Kulturen bidrar till att stärka oss som individer, höja livsnärvaron och utveckla det demokratiska samhället. Internationella studier visar även att kulturellt deltagan-

de har ett tydligt samband med hälsofrågor, innovationer och lokal identitet. Det finns starka argument för att kulturen ska erkännas som värdeskapande.

Konsten och kulturen har en avgörande betydelse, och i budgetunderlaget för perioden 2015–2017 tar Kulturrådet upp förslag som har till mål att förbättra villkoren för det konstnärliga skapandet och stärka barns och ungas rätt till kultur. Kultursamverkansmodellen bör få ökat stöd för att utvecklas och innefatta läsfrämjande och litteratur som konstform. Det fria kulturlivet behöver ges bättre förutsättningar att verka. Internationaliseringen av kulturområdet är ytterligare ett område som Kulturrådet lyfter i det här budgetunderlaget.

Kerstin Brunnberg
Styrelseordförande
Kulturrådet

Benny Marcel
T.f. Generaldirektör
Kulturrådet

SAMMANFATTNING

”Ett levande samhälle behöver ett starkt kulturliv som med självförtroende fritt kan spegla, granska och ifrågasätta rådande maktförhållanden och invanda föreställningar. Genom att beröra och inspirera bidrar kulturen både till att stärka oss som enskilda individer och till att utveckla samhället som helhet.”

Tid för kultur, 2009

Ett mål för kulturpolitiken är att alla människor ska ha möjlighet att ta del av konst- och kulturupplevelser. Det innebär att de resurser som finns inom den nationella kulturpolitiken måste svara för att konst och kultur både har möjlighet att skapas och att nå sin publik. Därför inleds Kulturrådets budgetunderlag för 2015–2017 med Kulturrådets syn på barns och ungas rätt till kultur samt förbättrade villkor för den nyskapande kulturen. Budgetunderlaget utgår också från en beskrivning av hur konst och kultur bidrar till samhällets utveckling, också genom andra politikområden.

Barns och ungas rätt till kultur

Kulturrådet ska liksom andra statliga myndigheter integrera ett barnperspektiv, som speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare i det demokratiska samhället. Kulturrådet arbetar för att öka alla barns och ungas möjligheter att ta del av konst och kultur av hög kvalitet och att få utveckla sina skapande förmågor tillsammans med professionella konstnärer eller inom ramen för professionella kulturorganisationers verksamhet.

Konst och kultur har stor betydelse för barns utveckling. FN:s konvention om barnets rättigheter stadgar att barn upp till 18 år har rätt att fritt ta del av konst och kultur och uttrycka sig i konstnärlig form. Detta gäller varje barn, oavsett till exempel kön, språk, religion, nationellt eller etniskt ursprung, ekonomisk situation, funktionshinder eller bostadsort.

Konst och kultur är också en gestaltning av vår omvärld. I dagens Sverige har en växande andel barn och unga föräldrar som är födda i ett annat land eller så är de själva inflyttade till Sverige. Därför blir frågan om vilken kultur som görs tillgänglig än viktigare. Det är varje barns rätt att speglas i sin identitetsutveckling, att få utvecklas, att kunna bilda egna åsikter och att få uttrycka sig språkligt och konstnärligt. Det är inte bara en central fråga i kulturpolitiken, utan också en förutsättning för en fungerande demokrati.

Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen

Utgångspunkten för regeringens politik för kulturskapares villkor är att professionella kulturskapare ska kunna basera sin försörjning på sitt konstnärliga skapande och att beroende av generella trygghetssystem ska minska. Konstnärspolitiken är en del av kulturpolitiken, och goda förutsättningar för det konstnärliga skapandet är avgörande för att de nationella målen ska kunna uppnås.

Att förbättra villkoren för den nyskapande kulturen kräver en diskussion om konstnärlig kvalitet och förnyelse. Frågan om konstnärlig kvalitet och förnyelse är även en fråga om ersättning för konstnärlig verksamhet. Vid sidan av goda arbetsförutsättningar och ersättningar spelar en utbyggd infrastruktur en avgörande roll. Arrangörerna står för en avgörande del av kulturens tillgänglighet och deras insatser är också en förutsättning för den nyskapande kulturen.

Bedömning av behov 2015–2017

Mot bakgrund av ovanstående presenteras de fyra prioriterade områden som enligt Kulturrådets bedömning behöver ytterligare resursförstärkningar under den kommande treårsperioden:

Kultursamverkansmodellen

Enligt Kulturrådets bedömning är *bristen på statliga reformmedel* ett av de främsta hindren för att kultursamverkansmodellen ska nå sin fulla kapacitet. Om inte ökade statliga medel skjuts till, riskerar både verksamhet och utbud inom ramen för modellen att försvagas på sikt. Därmed finns också risk att det regionala och lokala engagemanget för modellen minskar. Men också att den starka utveckling, som på många håll uppstått genom dialogen i modellen, successivt avtar. De ökade kraven och ambitionerna för att fullfölja funktionshinderspolitiken kommer också att vara kostnadskrävande på grund av det utvecklingsarbete som behöver genomföras. Kulturrådets bedömning är att anslaget utöver pris- och löneomräkning bör förstärkas med tre procent för att skapa utrymme för reformer.

Kulturrådets bedömning, som också framförts i remissyttrandet över Litteraturutredningen, är att kultursamverkansmodellen bör tillföras 30 miljoner kronor för *litteraturen som nytt område* inom regional kulturverksamhet. En konsekvens blir förmodligen annars att landstingen måste finansiera litteratursatsningar genom att omprioritera från andra konstområden.

Det fria kulturlivet

Det fria kulturlivet står för en betydande del av kulturutbudet i landet. Det gäller särskilt för de yngre målgrupperna. Med ytterligare resurser inom den fria sektorn, kan Kulturrådet medverka till bättre förutsättningar för att möta den utvecklingen inom kulturområdet. En omprioritering inom ramen för befintliga medel riskerar även att inskränka tillgången till kultur i delar av landet och begränsa det kvalitativa utbudet för barn och unga.

Från det fria kulturlivet inom teater, dans, musik och övrig scenkonst har Kulturrådet under senare år noterat ett ökat söktryck när det gäller produktions- och turnéstöd. Bristen på medel innebär att ett stort antal ansökningar som bedömts vara intressanta ur såväl ett konstnärligt som ett kulturpolitiskt perspektiv måste avslås. Det finns en ambition att förbättra produktions- och arbetsvillkoren för den fria sektorn, men med Kulturrådets befintliga medel är det inte möjligt att möta de ekonomiska behov som presenteras i de beviljade ansökningarna. Besluten i Kulturrådets bidragsgivning innebär i snitt att 54 procent av det ansökta beloppet beviljas.

Utan en förstärkning av anslagen till produktions- och turnéstöd kan inte målen om konstnärlig kvalitet uppnås på ett tillfredsställande sätt. Och det är inte heller möjligt att nå de högt ställda kraven om det fria kulturlivets anpassning till funktionshinderpolitiken. Kulturrådet bedömer att den stora skillnaden i sökt och beviljat belopp därför behöver justeras genom en ökning av anslaget som motsvarar cirka 15 miljoner.

Det kvalificerade arbete som bedrivs på *Unga Klara* måste ges en långsiktig möjlighet att fortsätta. Efter åren av utvecklingsarbete på tillfälliga medel, ser Kulturrådet det som mycket angeläget att verksamhetens grundfinansiering säkras. För detta ändamål behövs ett tillskott till anslaget på 3 miljoner kronor.

Det stora behovet för bild- och formkonsten är att stärka implementeringen av medverkans- och utställningsersättningen. Om utställningsarrangörerna skulle *tillämpa MU-avtalet till fullo*, och varje utställd konstnär skulle erhålla utställningsersättning – till en miniminivå för separatutställning, skulle det kosta ytterligare cirka 4 miljoner. Till det kommer eventuella kostnader för medverkansersättning som uppskattas till ungefär samma summa (4 miljoner).

Internationellt utbyte och samarbete

Kulturrådet har under många år uppmärksammat och påtalat den starka potential som finns i internationellt kulturutbyte och samarbete. *Det fria kulturlivet inom*

alla konstformer bedriver ofta en betydande del av sin verksamhet på en internationell arbetsmarknad. Här fungerar Kulturrådets stöd till internationellt utbyte och samverkan som en mycket viktig förutsättning. Även dessa bidrag har ett högt söktryck. Myndighetens resurser räcker till att bevilja en knapp fjärdedel av ansökningarna. Det utbetalade beloppet motsvarar dessutom i snitt bara 67 procent av det ansökta beloppet. Kulturrådet bedömer att det behövs ett ökat utrymme om cirka 6 miljoner kronor för att möta de initiativ som finns. I annat fall riskerar kulturlivet förlora den dynamik och kvalitet som internationellt kulturutbyte ger både konstnärernas arbete och det utbud som kommer medborgarna till del.

Tillgång till medfinansiering, offentlig eller privat, är en förutsättning för att kunna beviljas stöd inom Kreativa Europa och delprogrammet Kultur. Kravet på medfinansiering varierar, men de vanligaste stödformerna kräver medfinansiering på mellan 40–50 procent. Flera EU-länder erbjuder automatisk statlig medfinansiering till projekt som beviljats stöd från Kreativa Europa (till exempel Finland). Kulturrådets bedömning är att fler svenska organisationer troligen skulle söka stöd från programmet om möjligheten att tillgå statlig medfinansiering för deltagande i *genomförandeprojekt inom Kreativa Europa* ökar. Kulturrådet föreslår därför att en särskild resurs, avsedd för statlig medfinansiering av genomförandeprojekt inom ramen för delprogrammet Kultur inom Kreativa Europa, införs från och med 2015.

Verksamhetens genomförande

För att bidragsfördelningen ska främja konstnärlig kvalitet och förnyelse krävs hög kompetens i bedömningar och prioriteringar. Därför anlitar Kulturrådet ett stort antal kvalificerade ämnesexperter till de arbets- och referensgrupper som Kulturrådets styrelse inrättat. *Arbets- och referensgrupperna samt juryn för ALMA är en förutsättning för att behålla fortsatt högt förtroende inom den svenska kulturvärlden samt kvalitet i bidragsgivningen.* Det är viktigt att den ersättning som utgår till ledamöterna är skälig i relation till det uppdrag de utför. För att säkerställa att Kulturrådet även fortsatt kan anlita den höga kompetens som uppdragen kräver, behöver arvodesnivåerna höjas till en uppskattad kostnad av 3 miljoner.

Utvecklingsprojekt inom uppföljning, styrning och kontroll är en prioriterad del av Kulturrådets verksamhet. Ett exempel är att följa upp ansökningar som är underfinansierade, vilket bland annat är beskrivet i avsnittet under det fria kulturlivet. En än mer systematisk uppföljning av hur regeringens *kulturpolitiska prioriteringar får genomslag i verksamheten* vore också intressant ur ett kultur-

politiskt perspektiv. För att uppnå kvalitet i arbetet och ge möjlighet till fortsatt utveckling av bidragsgivningen, samt bedriva utvecklingsprojekt mot bättre uppföljning, styrning och kontroll behöver förvaltningsanslaget förstärkas med 5 miljoner.

Bedömning av behov 2015–2017

- *Kultursamverkansmodellen, 70 mkr*
- *Det fria kulturlivet, 26 mkr*
- *Internationellt utbyte och samarbete, 10 mkr*
- *Verksamhetens genomförande, 8 mkr*

Totalt: 114 mkr

Bedömning av behov 2015

- *Förlängning av det tillfälliga regionala utvecklingsbidraget, 25 mkr*

KONST OCH KULTUR BIDRAR TILL SAMHÄLLET'S UTVECKLING

Sveriges riksdag har slagit fast att kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling. Kulturrådets bedömning är att kulturpolitiken bör få en mer framträdande plats i samhället. Redan i dag finns flera exempel på hur Kulturrådet med kulturpolitiska åtgärder framgångsrikt bidragit till utbildnings-, bistånds-, social-, närings- och arbetsmarknadspolitiken.

Internationellt visar bland annat professor Pier Luigi Saccos studier hur det skett en felkonceptualisering av kulturen. Istället för att se till helheten och hur kulturen på olika sätt vävs in i vardagen, har bilden av kulturen som tärande och marginaliserad företeelse haft tolkningsföreträde. Detta menar Sacco, har lett till svårigheter att inkludera kulturen i ett bredare politiskt sammanhang. Eva Bergquist, som skrev underlagsrapporten om kultur till Framtidskommissionen håller med. ”Att det inte finns någon egentlig motsättning mellan att hävda kulturens egenvärde och dess betydelse i en vidare samhällskontext är en tanke som funnits sedan en längre tid tillbaka, men i praktiken har det varit svårt att få en bredare acceptans för ett sådant resonemang.”¹

Saccos forskning bidrar med starka argument för att kulturskapande och kulturkonsumtion bör erkännas som resurs- och värdeskapande. Sacco visar hur kulturellt deltagande har ett samband med andra områden, exempelvis hälsa, innovation och lokal identitet. När kulturens bidrag till samhället på allvar börjar värdesättas kan konsekvenserna bli en verklig förändring av policies, attityder och budgetar.²

Kulturpolitik

Kulturpolitikens kärna beskrivs i kulturpropositionen Tid för kultur: ”Ett levande samhälle behöver ett starkt kulturliv som med självförtroende fritt kan spegla, granska och ifrågasätta rådande maktförhållanden och invanda föreställningar. Genom att beröra och inspirera bidrar kulturen både till att stärka oss som enskilda individer och till att utveckla samhället som helhet.”³

Barns och ungas rätt till kultur

Citatet ovan beskriver varför konst och kultur har så stor betydelse för barn och unga. Kulturrådet ska liksom andra statliga myndigheter integrera ett barnperspektiv, som speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare i det demokratiska samhället.

Kulturrådet arbetar för att öka alla barns och ungas

möjligheter att ta del av konst och kultur av hög kvalitet och att få utveckla sina skapande förmågor tillsammans med professionella konstnärer eller inom ramen för professionella kulturorganisationers verksamhet.

Konst och kultur har stor betydelse för barns utveckling. FN:s konvention om barnets rättigheter stadgar att barn upp till 18 år har rätt att fritt ta del av konst och kultur och att uttrycka sig i konstnärlig form. Detta gäller varje barn, oavsett till exempel kön, språk, religion, nationellt eller etniskt ursprung, ekonomisk situation, funktionshinder eller bostadsort.

Konst och kultur är en gestaltning av vår omvärld. När barn och unga får ta del av konst och kultur och pröva nya tankar, idéer och identiteter i olika konstnärliga uttryck, ges förutsättningar för identitetsskapande. I dagens Sverige har en växande andel barn och unga föräldrar som är födda i ett annat land eller så är de själva inflyttade till Sverige. Därför blir frågan om vilken kultur som görs tillgänglig än viktigare. Det är varje barns rätt att speglas i sin identitetsutveckling, att få utvecklas, kunna bilda egna åsikter och få uttrycka sig språkligt och konstnärligt. Det är inte bara en central fråga i kulturpolitiken, utan också en förutsättning för en fungerande demokrati.

Kulturrådet ska vara ett nationellt nav för utvecklingen inom barn- och ungdomskulturområdet, i dialog med kommuner, landsting, kulturutövare och organisationer.⁴ För att barn och unga i hela landet ska få likvärdiga möjligheter att ta del av kultur ska barnperspektivet konsekvent efterfrågas i dialoger med kulturskapare och med huvudmän på nationell, regional och lokal nivå. Kulturrådet ska även vara en aktiv samverkanspart i nätverk som rör barn- och ungdomskultur både på nationell och på internationell nivå.

Kulturrådets bidragsgivning ska bidra till konstnärlig utveckling så att barn och unga får möjligheter till starka konstnärliga upplevelser och att möta en mångfald av uttryck. Kulturrådet ska också främja nationell kunskapsutveckling och samverkan kring metoder och arbetssätt som bidrar till att stärka barns och ungas rätt till kultur.

För att stärka barns kulturella rättigheter krävs samverkan med relevanta aktörer inom andra politikområden som utbildning, hälsa, och socialpolitik. Kulturrådets främjande åtgärder ska bidra till att konst och kultur av hög kvalitet för barn och unga får större utrymme i planering och medelstillelning på lokal, regional och nationell nivå och inom fler politikområden.

1. Bergquist, Eva Är framtiden kulturens re-renässans?, Underlagsrapport 1 till Framtidskommissionen, 2013, s 35

2. "Culture 3.0: A new perspective for the EU structural funds programming" togs fram till en expertgrupp inom EU (OMC Working Group on Cultural and Creative Industries). I Sverige bedrivs forskning inom kultur och hälsa bland annat vid Centrum för kultur och hälsa vid Göteborgs universitet och vid Karolinska Institutet i Stockholm.

3. Prop 2009/10:3 Tid för kultur

4. Strategi för Kulturrådets arbete med kultur för barn och unga, 2013

Satsning på små barns språkutveckling

Litteraturutredningen lyfte i sitt slutbetänkande behovet av att stärka barns och ungas läsning. Frågan fördes vidare i litteraturpropositionen och resulterade bland annat i ett utökat läsfrämjandeuppdrag för Kulturrådet. I detta budgetunderlag lyfter Kulturrådet därför särskilt den stora betydelsen av språk och litteratur. En av de första insatserna inom det nya läsfrämjande uppdraget blir en satsning på små barns språkutveckling, genom att tidigt låta dem möta litteratur i olika former.

Förutsättningarna för att tillägna sig ett rikt språk grundläggs i späda ålder. Stödinsatser för barns språkutveckling gör därför störst skillnad om de kommer tidigt i livet. Olika professioner stödjer barns språkutveckling på olika sätt: skola, förskola, barnhälsovård och folkbibliotek. Barnhälsovården har i uppdrag att arbeta för att stödja barns språkutveckling liksom folkbiblioteken via bibliotekslagen. På de flesta håll i landet finns emellertid behov av att förbättra samverkan dem emellan.

Det är ett område som Litteraturutredningen lyfter och exemplifierar med det engelska programmet Bookstart.⁵ Programmet riktar sig till föräldrar för att stärka små barns språkutveckling. Bookstart innebär att man ger information till föräldrar om hur språkutvecklingen kan stimuleras, delar ut bokgåvor under barnens första år och informerar om bibliotekens service. Oftast innebär ett bookstartprogram generella insatser i samarbete mellan folkbibliotek och barnhälsovård. I vissa fall görs också riktade insatser. Ett exempel är Danmark. Där har verksamheten etablerats i områden med hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå hos föräldrarna och låga studieresultat i grundskolan.

Inom ramen för sitt nya uppdrag att initiera och samordna läsfrämjande insatser av nationellt strategiskt intresse, kommer Kulturrådet att utforma ett nationellt program som bygger på de erfarenheter som finns i kommunerna och som kan stärka verksamheten långsiktigt och kvalitetsmässigt. För att få till stånd långsiktighet i denna satsning och för att kunna göra förstärkta satsningar för särskilt utsatta grupper är det av avgörande betydelse att berörda sektorer samverkar.

Förbättrade villkor för den nyskapande kulturen

Kulturpolitiken ska bland annat främja kvalitet och konstnärlig förnyelse. Utgångspunkten för regeringens politik för kulturskapares villkor är att professionella kulturskapare ska kunna basera sin försörjning på sitt konstnärliga skapande och att deras beroende av de generella trygghetssystemen ska minska.⁶ Konstnärspolitiken är en del av kulturpolitiken, och goda förutsättningar för

det konstnärliga skapandet är avgörande för att de nationella målen ska kunna uppnås.

Att förbättra villkoren för den nyskapande kulturen kräver en diskussion om konstnärlig kvalitet och förnyelse. Ur ett myndighetsperspektiv är bedömning av ansökningar, återrapportering och uppföljning en del av diskussionen om konstnärlig kvalitet och förnyelse. En uttolkning sker i varje bedömning och diskussionen pågår oavbrutet, både bland handläggare och i referensgrupper. Denna process kräver expertis och dialog som resulterar i ständig prioritering baserad på svåra avvägningar. Det är angeläget att Kulturrådet och andra bidragsgivande myndigheter fördjupar diskussionen.

Frågan om konstnärlig kvalitet och förnyelse är även en fråga om ersättning för konstnärlig verksamhet. Om den nationella kulturpolitiken ska leva upp till målet att professionella kulturskapare ska kunna basera sin försörjning på sitt konstnärliga skapande och att beroendet av de generella trygghetssystemen ska minska, är diskussionen om förutsättningarna för och ersättningen av konstnärligt arbete av central betydelse. Det är en diskussion som också återkommande måste föras inom ramen för det offentliga insatser. Konstnärliga processer och skapande tar tid. Den ersätts sällan trots att den är en förutsättning för det färdiga resultatet.

En mängd utvärderingar och uppföljningar om kulturskapares villkor visar på sektorns låga inkomster och bristfälliga arbetsförutsättningar. AF Kultur Medias prognos över arbetsmarknaden för 2014 visar på en fortsatt ökning av antalet arbetslösa. Konkurrensen om arbetstillfällen förväntas vara fortsatt hård, särskilt som antalet tillsvidareanställningar minskar. Istället ökar korta och tillfälliga anställningar med osäkrare anställningsförhållanden. Höga pensionskostnader påverkar arbetstillfällena och anställningsform.⁷

När det gäller inkomster, arbetsvillkor och anställningsförhållanden är konstnärer en heterogen grupp där både förutsättningar och ersättningar skiljer sig åt. Studier från Konstnärsnämnden visar att konstnärer arbetar mer än befolkningen i stort och att konstnärer i jämförelse med övriga befolkningen är högutbildade. Men de har en lägre medianinkomst än befolkningen i övrigt. Det framgår också att detta inte orsakas av att konstnärer arbetat färre timmar eller att det konstnärliga arbetet inte efterfrågas på en marknad, utan snarare handlar om att ersättningen för arbetet ofta är på en låg nivå.⁸

Att konstnärer inom olika discipliner arbetar delvis oavlönat är välkänt. För att förbättra konstnärernas villkor och skapa goda villkor för den nyskapande kulturen krävs att de avtal och regleringar som finns inom området följs.

5. Bookstart finns i Australien, Tyskland, Nederländerna, England och Danmark. Programmen är kopplade till forskningsinsatser

6. Prop. 2013/14:1 Utgiftsområde 17, s 98

7. Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2013 Kultur Media. Prognos för arbetsmarknaden 2013–2014

8. Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster, Konstnärsnämnden 2011)

Kulturrådet har undersökt tillämpningen av MU-avtalet och Konstnärsnämnden och Kulturrådet har författat en rapport om arrangörer inom musikområdet. Båda visar att det inom flera områden finns stora brister i tillämpningen av de avtal och överenskommelser som finns inom kulturområdet. I många fall hänvisas till bristande resurser hos arrangören som hinder för att följa befintliga regelverk eftersom de inte är tvingande.

De korta anställningarna och de otillräckliga ersättningarna påverkar både konstnärlig kvalitet och förnyelse inom det fria kulturlivet. Aktörernas svaga ekonomi gör också att de statliga medlen inte kan göra största möjliga nytta. Fria kulturaktörer har en mycket stor betydelse för konstnärlig utveckling, att säkerställa en bredd av olika kulturuttryck, för att konsten ska kunna nå utanför storstäderna och nå prioriterade målgrupper som barn och unga. En uppräknings av stödet skulle göra de fria aktörerna till en starkare part i samarbete med exempelvis lokala och regionala institutioner, skolor och andra arrangörer.

Merparten av de bidrag Kulturrådet fördelar används för löner och arvoden och bör därför omfattas av pris- och löneuppräknings. Så är inte fallet i dag. Endast anslaget för regional kulturverksamhet och Skapande skola omfattas av årlig uppräknings.

De redovisningar som kommit in från de fria aktörer som beviljats bidrag från Kulturrådet under 2012 visar dock tydligt att lönekostnaderna uppgår till cirka 70 procent av omsättningen.

Vid sidan av goda arbetsförutsättningar och ersättningar finns strukturella möjligheter att utveckla goda villkor för den nyskapande kulturen. Här kan en utbyggd kulturell infrastruktur spela en avgörande roll. De regionala och kommunala institutionerna fyller i många delar en viktig roll. Syftet är att trygga både arbetsmöjligheter och ett utbud av konst och kultur. De ska erbjuda möjlighet till både kortare och längre anställningar som kan utveckla hantverksskicklighet och nyskapande. De konstområden där infrastrukturen delvis saknat en institutionell grund har på senare år vitaliserats. Bland annat i Kulturrådets uppföljning finns exempel på att regionala utvecklingsinsatser bidragit till nya strukturer för kulturskapande och möjligheter att nå en större publik.⁹ Där framgår att bild- och formkonstområdet och den professionella dansen på flera håll har tagit steg för att förbättra villkoren för nyskapande, bland annat genom en förbättrad kulturell infrastruktur och genom att belysa konstnärliga förutsättningar och behov.

Vid sidan av institutionerna erbjuder också andra kulturaktörer en form av infrastruktur. Främst är det ett utvecklat nät av arrangörer som står för en avgörande del

av kulturens tillgänglighet i stora delar av landet. Deras insatser skapar goda villkor för den nyskapande kulturen. Mötet med publiken är också en förutsättning för konstnärlig utveckling och kvalitet.

Informationsteknologin har brutit ner geografiska avstånd och integrerat världen i globala nätverk och flöden. Det informationsteknologiska paradigmskiftet har förändrat hur varor och tjänster designas, produceras och distribueras.¹⁰ Det är ett paradigmskifte som sannolikt även får ökade konsekvenser för möjligheterna att skapa och ta del av kultur. Mängden av tillgänglig information och svårigheten att kontrollera den har bidragit till att forma en gratiskultur. Det gör frågan om upphovsrätt alltmer brännande.¹¹

Yttrandefrihet

Sverige har en unik tryck- och yttrandefrihetslagstiftning som gett förutsättningar för skapandet och spridning av konst. Därför är det naturligt att ett av de yttersta av alla kulturpolitiska mål är ”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund.”

Men yttrandefriheten är inte alltid en självklarhet. Dess gränser prövas ständigt. Yttranden och konstnärliga uttryck hindras eller ifrågasätts, lagstiftningen sätts under lupp liksom ansvaret för konsekvenser av sådana yttranden och uttryck. I Sverige, i vårt närområde och i övriga delen av världen förekommer dagligen själv censur eller allvarliga kränkningar av yttrandefriheten och med det fundamentet i en demokrati; ett fritt åsiktsutbyte och ett fritt konstnärligt skapande. Loggboken över kulturhändelser världen över som bekräftar detta fylls oroväckande snabbt på. Inte bara historien utan även nutiden är full av exempel där yttrandefriheten fått ge vika till förmån för okunskap eller rädsla.

Det sätter fokus på kulturpolitikens konkreta uppgifter när det gäller yttrandefriheten – nämligen att skapa förutsättningar för den. Centralt är att öka jämlikheten för yttrandefrihet med hjälp av ett nät av aktiva kulturinstitutioner som fungerar som arenor och mötesplatser. Det kan också ske genom att ekonomiskt stödja det som har svårt att hitta vägar till sin publik. Huvuduppgiften blir att ge utrymme för en mångfald av röster och uttryck.

Det gäller också att utveckla Sverige till ett samhälle som i en tid av ökad globalisering låter olika synsätt och traditioner mötas. Det ställer krav på en yttrandefrihet som tillåter åsiktskillnader men även omfattas av förståelse och respekt. Kulturen kan i det sammanhanget vara både ett instrument och en arena för att skapa ökad kunskap om och nyfikenhet på det som är annorlunda. Det

9. Kultursamverkansmodellen. Uppföljning 2012, Kulturrådet 2013

10. Ds 2013:19 Svenska framtidsutmaningar. Slutrapport från regeringens framtidskommission, s 68

11. Ds 2013:19, s 69

finns uppenbarligen ett omfattande och delvis nyväckt intresse för yttrandefrihetsfrågorna, inte minst mot bakgrund av en rad aktuella händelser inom kulturområdet de senaste åren. Måste yttrandefrihetens gränser omdefinieras? Vilka hot mot yttrandefriheten finns idag? Vilka är yttrandefrihetens arenor? Det är viktigt att hela kulturlivet engageras i dessa frågor.

Att Sverige ligger bra till i olika internationella jämförelser när det gäller demokrati, pressfrihet, marknad och företagande, kreativitet och mänsklig utveckling har många förklaringar. En viktig förklaring är att samspelet mellan politiska och institutionella strukturer och reformer å den ena sidan och civilsamhälleliga strukturer och människors värderingar å den andra, formats av Sveriges sociala, kulturella och politiska historia. Den politik som bedrivs i ett demokratiskt land måste alltid vara förankrad i människors värderingar. Det går aldrig att långsiktigt bedriva en politik som strider mot människors värderingar och grundläggande värden. Till exempel har den svenska traditionen av att värdera jämlikhet högt varit en förutsättning för utbyggnaden av de generella välfärdssystemen. Det i sin tur har befäst och förstärkt värderingar som handlar om vikten av jämlikhet.¹²

Kulturvanor

Framtidskommissionens slutrapport beskriver undersökningar om överlevnads- och frihetsvärderingar. Där framkommer att svarande från Sverige sammantaget hör till gruppen med den tydligaste kombinationen av mer sekulariserade och självförverkligande frihetsvärderingar. Ur ett internationellt perspektiv har svenskar lägre respekt för traditionella hierarkier och auktoriteter, vill bestämma själva och värdesätter det individuella oberoendet. Svenskar är också öppna och toleranta för olika sätt att leva och sätter stort värde på saker bortom det materiella.¹³

SOM-institutet, knutet till Göteborgs universitet, gör regelbundna undersökningar av kultur- och livsstilsvanor i Sverige. Även där mäts ”självförverkligande” och ”ett behagligt liv”. Med hänvisning till Pierre Bourdieus forskning kring habitus-begreppet och det kulturella kapitalet menar SOM-institutet att både konsumtions- och kulturvanor fungerar som livsstilsmarkörer. De två vanligast förekommande kultur- eller livsstilsaktiviteterna i kategorin privata upplevelser bland personer i Sverige under 2012 var att *lyssna till populärmusik* och *bokläsning*. Om vi ser till enbart ”kulturupplevelser och kulturutövande” har andelen *teaterbesök* ökat något sedan den senaste mätningen, likaså besök vid *rock- och popkonserter*. När det gäller utövande ökar de flesta ka-

tegorierna, *teckna, måla; fotografera, filma; spela musik-instrument*.¹⁴

Deltagandet i alla slags kulturella aktiviteter är högt i alla nordeuropeiska länder. Det visar en jämförelse med resten av Europa i EU-kommissionens Eurobarometer 2013.¹⁵ Det kan ställas mot att intresset och engagemanget för att delta i eller konsumera kultur sjunker i Europa som helhet.

Europarådets och ERICarts har sammanställt offentliga kulturutgifter i ett antal europeiska länder perioden 2000–2011. I den konstaterar man att de länder som under en längre tid haft en förhållandevis hög kulturbudget räknat i euro per invånare också ligger bra till när det gäller kulturdeltagande hos befolkningen.¹⁶ Och vice versa.

Eurobaromentern visar att socioekonomiska faktorer fortfarande har stor betydelse när det gäller det individuella kulturella deltagandet. Personer som har hög utbildning, social status och god ekonomi deltar i kulturlivet i högre grad än andra. Men siffrorna visar också att ungdomar mellan 15 och 24 år bryter mönstret i flera länder. De uppvisar en både högre och bredare kulturaktivitet än andra åldersgrupper.

Kultur och utbildning

Forskning pekar på att 60–70 procent av dagens elever kommer att arbeta i yrken som inte går att föreställa sig i vår nutid. Av det följer att skolan som ska rusta morgondagens vuxna måste stödja eleverna i att utveckla ett flexibelt och kreativt tänkande. I det är konst och kultur oöverträffade bidrag. Kulturpolitikens högt ställda mål om yttrandefrihet, bildning, mångfald och konstnärligt skapande för alla medborgare går inte att uppnå utan en ökad samverkan mellan kultur- och utbildningspolitik. Skolans roll och uppdrag kommer därför även fortsatt vara en viktig fråga.

Enligt Global Creativity Index är Sverige ett av världens mest kreativa länder. Man har bedömt hur teknologiskt kunnig befolkningen är, arbetskraftens kapacitet och kompetens samt öppenheten för nya idéer.¹⁷ Studier visar också att Sverige tillhör de ledande i världen när det gäller kulturutövande, ett viktigt uttryck för kreativitet.¹⁸

Orsakerna till ungas sjunkande läsförståelse har diskuterats flitigt sedan den förra PISA-undersökningen 2009. Efter att Litteraturutredningen presenterades hösten 2012 har frågan i hög grad blivit intressant inte bara för utbildningsområdet utan också för kulturområdet. PISA 2012, som publicerades hösten 2013, ökar farhågorna. Att över 30 procent av pojkarna på 15 år och 14 procent av flickorna ligger på de lägsta nivåerna i läsförståelse är både ett samhällsproblem och ett allvarligt hinder för den enskilde. Att

12. Rothstein, 1994; Berggren & Trägårdh, 2006; Rothstein & Uslaner, 2005

13. Ds 2013:19, s 25

14. SOM-rapport 2013:16 Kulturvanor i Sverige 1989-2012

15. Det är den första större undersökning av kulturvanor bland EU-länder som gjorts sedan 2007.

16. Monitoring Public Cultural Expenditure in Selected European Countries 2000-2010/11. State: February 2013. Council of Europe/ERICarts 2013

vända denna utveckling är en fråga för utbildningspolitiken men självklart också för kulturpolitiken. En brittisk studie visar att det finns ett starkt samband mellan läsning för nöjes skull och goda studieresultat.¹⁹ Lustläsningen visade sig ha ett starkare inflytande över hur barnen utvecklade kognitiva färdigheter än föräldrarnas utbildningsnivå.

Skapande skola

Hösten 2013 publicerade Myndigheten för kulturanalys en första utvärdering av Skapande skola. Slutsatsen är att det behövs en stark och reell samverkan mellan utbildningspolitik och kulturpolitik på alla nivåer för att uppnå intentionerna med Skapande skola. Kulturrådet delar denna uppfattning och har också lyft frågan i tidigare budgetunderlag. Ett steg togs 2013. Då bildades en samverkansgrupp med representanter för Kulturdepartementet, Utbildningsdepartementet, Kulturrådet och Skolverket. Skolverket fick också i uppdrag 2013 att ta fram ett stödmaterial för hur estetiska perspektiv kan integreras i skolans vardag.

Bidraget Skapande skola ska medverka till att konstnärliga uttryck långsiktigt integreras i F–9. Utgångspunkten är skolans kulturuppdrag som är en del av skolans målpuppfyllelse. Bidraget ska också öka den professionella kulturverksamheten för och med eleverna, så att tillgången till kulturens alla uttrycksformer och möjligheterna till eget skapande ökar.²⁰

I rapporten talar Kulturanalys om två ”kulturer” som möts, skolans och kulturlivets. Kulturrådet menar att det behövs en fördjupad diskussion om Skapande skola *som kulturpolitisk satsning* och de svårigheter som kan finnas i att uppfylla kulturpolitikens mål inom skolans ram. I sammanhanget finns det också skäl att förtydliga att det är olika uppdrag som bara delvis är gemensamma.

Kulturanalys betonar i sina rekommendationer att skolan behöver långsiktighet för att Skapande skola ska ge en varaktig verksamhetsutveckling. I det inbegrips behovet av att öka elevernas delaktighet. Kulturrådet delar bedömningen och menar att ett bemyndigande på anslaget skulle ge goda effekter.

Kulturanalys föreslår även att bidragets användningsområden ska vidgas. Det ska också kunna användas för organisatoriska och administrativa ändamål. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för små kommuner som kan ha för små egna resurser för att organisera större utvecklingsprojekt och söka statliga medel. Problemet är inte avgränsat till Skapande skola. Kulturanalys visar att dessa kommuner även är underrepresenterade när det gäller att söka stöd från exempelvis Skolverket. Kulturrådet menar att ett eventuellt statligt stöd för att stärka

dessa kommuner bör tas från utbildningsbudgeten. På så sätt skulle dessa kommuners möjligheter att ta del av nationella utvecklingsåtgärder för skolan öka.

Samtidigt är Skapande skola ett av mycket få statliga kulturstöd som inte kräver kommunal eller regional medfinansiering. Att kommunerna inte behöver stå för någon del av finansieringen kan öka risken att Skapande skola ersätter kommunala medel och att kulturinsatserna i skolan enbart bekostas med statliga medel.

Kultur och socialpolitik

Kultur och hälsa/kultur för äldre

Eva Bergquist beskriver att kultur medför många positiva externaliteter.²¹ ”Kulturen kan vara både en förebyggande och en läkande kraft. Med de stora utmaningarna som hälso- och sjukvården står inför, genom längre livslängd och ökade kostnader, finns det goda skäl till att också lyfta fram hur även andra områden än sjukvården kan bidra till hälsofrämjande. Den meningsskapande kulturen – med eget deltagande eller tillgång till professionell kultur – har visat sig kunna bidra till ett ökat välbefinnande, vilket i sin tur har positiva hälsoeffekter.”²² Hos kommuner, regioner och landsting pågår ett utvecklingsarbete inom fältet. Intresset kretsar kring hur konst och kultur kan komplettera traditionella metoder inom folkhälsoarbetet.

Ett område inom fältet kultur och hälsa är kultur för seniorer. Sveriges befolkning åldras. Fler än 1,8 miljoner människor, eller drygt 19 procent av befolkningen, är 65 år och äldre. Livsfasen efter den traditionella pensionsåldern blir allt längre. Åldrande är en faktor som får betydelse först när åldersrelaterade sjukdomar, isolering och ensamhet kommer in i bilden. Hindren för att delta och ta del av kultur kan överbryggas genom en helhetssyn hos de parter som kan påverka en människas livssituation.

Kulturrådet har genom särskilda uppdrag från Socialdepartementet fördelat 70 miljoner kronor till Kultur för äldre under tre år. En utvärderingsrapport publicerades i november 2013. Den visar bland annat att kulturaktiviteter bryter isolering och ökar känslan av delaktighet. I tio regioner pågår ett långsiktigt, strategiskt utvecklingsarbete inom vård- och omsorgssektorn och det professionella kulturlivet, för att kultur ska bli en del av de äldres vardag. Kulturskaparnas arbetsmarknad vidgas och omsorgspersonalens arbete får nytt innehåll.

Inom kultursamverkansmodellen redovisar flera regioner planer för hur de vill arbeta med området.

Nordiska Ministerrådet är engagerat i frågan och presenterar förslag till insatser på nordisk nivå hösten 2014. Ministerrådets engagemang förutsätter emellertid ett nationellt åtagande för att fånga upp förslagen.

17 Ds 2013:19 Svenska framtidsutmaningar. Slutrapport från regeringens framtidskommission, 2013, s 20

18 Bergquist, Eva År framtiden kulturens re-renässans?, underlagsrapport 1 till Framtidskommissionen, 2012

19. Studien är genomförd av dr Alice Sullivan vid Institute of Education vid University of London

20. Förordning SFS 2012:900

21. Externalitet eller extern effekt: inom ekonomin en effekt vid sidan av dem som berör

22. Bergquist, s 63

Forskning om kulturens betydelse för hälsan finns, men det allmänna kunskapsläget är fortfarande lågt.

Att konst och kultur bidrar till förbättrad livskvalitet är oomtvistat. Kulturrådets bedömning är att en fortsatt satsning på konst och kultur inom vård och omsorg även skulle ge samhällsekonomiska vinster i minskade utgifter för ohälsa.

Kultur, arbetsmarknad och näring

Kulturen lyfts fram som en viktig resurs som kan stärka regioner och förbättra förutsättningarna för tillväxt. I Kulturrådets arbete med kultur och regional tillväxt är konsten och kulturen en grundförutsättning. Med en stark kulturpolitisk infrastruktur, som främjar konst och kultur och värnar allas rätt till ett varierat kulturutbud i hela landet, kan kulturen på olika sätt bidra till att utveckla andra delar av samhället.

Kulturrådets arbete med regionala tillväxtfrågor sker i samverkan med andra myndigheter och aktörer. Arbetet syftar även till att lyfta fram och utveckla kulturens roll inom andra politikområden. De regionala tillväxtfrågorna handlar också om att se hur kulturen kan utvecklas som en näring i sig och hur samspelet mellan kultur och näringsliv kan stärkas. Genom kultursamverkansmodellen verkar Kulturrådet för att skapa förutsättningar för ett brett utbud av konstnärliga uttryck av hög kvalitet i alla län.

Kulturrådet stödjer centrumbildningar och alliansverksamheter och följer upp samlade arbetsmarknadspolitiska och kulturpolitiska åtgärder för att stärka kulturutövares och kulturföretagares arbetsmarknad.

Centrumbildningarna samlar sammanlagt drygt 9 000 fria professionella kulturutövare i Sverige. De är viktiga för uppdragsförmedling och kompetensutveckling och spelar därför en viktig roll för de fria konstnärliga yrkesutövarnas möjlighet till arbete. De medel Kulturrådet har för centrumbildningarnas verksamhet utökades tillfälligt under 2010–2011 med 10 miljoner kronor per år. Denna budgetförstärkning gav ökad samverkan, utökade informationsinsatser och en utveckling av projekt kopplade till Skapande skola.

Kulturrådet arbetar för långsiktiga och hållbara strukturer som stöd för kulturella och kreativa näringar inom ramen för regeringens uppdrag. Kulturrådet arbetar även med andra initiativ som stöd till kulturexport. Inom litteraturområdet är samverkan med förlagsbranschen central för en framgångsrik kulturpolitik. Samarbetet i Nordlit²³ har även burit frukt i form av ett flertal samarbeten där Norden gör gemensamma satsningar. 2014 samarbetar man om en satsning på Kina, världens snabbast växande bokmarknad. Kulturrådet stödjer även

scenkonstens internationalisering, bland annat genom nordiska samarbeten. Nordic Cool i Washington 2013 är ett exempel på hur man kan få starkt genomslag för den nationella kulturpolitiken, både i ett nordiskt och internationellt sammanhang.

Det är idag inte möjligt för Kulturrådet att möta efterfrågan från kulturlivet vad gäller deltagande i internationella mässor och konferenser som skulle kunna vara exportfrämjande och ha verkan på internationell näringspolitik.

Kultur och bistånd

Riksdagen har slagit fast att kulturen har en betydelsefull roll i biståndet till demokrati och yttrandefrihet. Det ska gå att ge stöd till aktörer inom kulturområdet för demokratisering och yttrandefrihet och litteraturens roll inom Sveriges internationella bistånd ska stärkas.

Kulturrådet har uppdraget att främja kulturens roll för yttrandefrihet och demokratisering i internationella sammanhang och verka för synergier mellan kulturpolitiska och biståndspolitiska insatser.

Kultursektorns organisationer är viktiga aktörer för att med konstnärliga uttryck som verktyg och metod föra utvecklingen framåt. Pågående och tidigare genomförda projekt visar på utbytets betydelse för de enskilda organisationerna och deras konstnärliga verksamheter. Kultursamarbete skapar mötesplatser där långsiktiga relationer etableras. Internationella kultursamarbeten har inte endast ett värde som del av ett konstnärligt och kulturellt utvecklingsarbete. De kan också bidra till att uppfylla utrikes- och biståndspolitikens mål.

Kulturrådet ser fortsatt goda möjligheter för att de initiativ och insatser som sker inom kulturbiståndets område genomförs i ett kulturpolitiskt internationellt förankrat sammanhang. Regeringens ställningstagande i skrivelse 2013/14 *Biståndspolitisk plattform* ger en grund för en sådan utveckling.

Särskilda insatser bör riktas mot arbetet med fristäder för förföljda konstnärer och de organisationer som verkar för att möjliggöra detta arbete. Kulturrådet har framgångsrikt verkat för en breddning av fristadsfrågan tillsammans med konstnärliga intresseorganisationer i Sverige och internationellt. Flera nya kulturella fristäder, både i större och mindre städer, har annonserats inför 2014. Under 2013 arbetade Kulturrådet med en handbok för fristäder och fristadsförfattare och etablerade sig än mer som nav i frågan genom att arrangera en expertkonferens i slutet av året. Under expertkonferensen belystes en rad viktiga frågor att arbeta vidare med inom området.

23. Myndigheter och organisationer i Norden som liksom Kulturrådet har i uppdrag att främja sina respektive länders litteraturer: FILI (Finland), NORLA (Norge), Kunststyrelsen (Danmark), Icelandic Literature Centre (Island)

PRIORITERADE OMRÅDEN

Kultursamverkansmodellen

Många av de samhällsförändringar som ägt rum och delvis belysts i Framtidskommissionens slutrapport har bottnat i politiska beslut och reformer. Även om det bakom varje politiskt beslut finns en ambition och en vilja, och även om politiska beslut föregås av utredningar och analyser av de troliga konsekvenserna, innebär det att politiken aldrig med säkerhet kan veta vilka effekter som olika politiska beslut får. Ofta kan det dessutom ta tid från det att reformer genomförs till dess att deras effekter blir tydliga.²⁴ Kultursamverkansmodellen är en reform som redan nu förändrat den kulturpolitiska kartan.

Även om det sker demografiska förändringar, med inflyttningar från glesbygd till storstäder, finns samtidigt en stark politisk drivkraft att hålla landsbygden levande. Många regioner har intresserat sig för konst och kultur som en viktig faktor i samhällsbyggnaden. Det handlar om att utgå från en Orts mer specifika kulturella förutsättningar, snarare än att stereotypiskt efterlikna andra orters kulturella infrastruktur. ”Människor idag väljer i ökad utsträckning var de vill bo och ställer allt högre krav på en inspirerande livsmiljö, som erbjuder livskvalitet.”²⁵ Regional kulturverksamhet och det fria kulturlivets utbud lyfts som en central del i en inspirerande livsmiljö och blir därför en central del för de tillväxtpolitiska målen, likväl som de är en förutsättning för att uppnå de kulturpolitiska målen.

Barn och ungas rätt till kultur är ett område som prioriteras av många, så även inom kultursamverkansmodellen. Barn och unga ska få ta del av konst och kultur av hög kvalitet. Barn och unga är också föremål för de regelbundna dialoger myndigheten för med landsting och regioner. Intresset från regionerna av att utveckla och stärka gruppens möjligheter att uppleva konst och kultur och delta i kulturella aktiviteter är mycket stort.

Flera forskare har studerat hur demografiska förändringar och fortsatt urbanisering kommer att påverka samhällsutvecklingen. I Framtidskommissionens slutrapport menar man att utvecklingen går mot att allt färre yngre kommer att försörja allt fler äldre i många glesbygdskommuner.²⁶ En annan undersökning visar att 86 procent av Sveriges kommuner uppger att unga mellan 18 och 25 år flyttar till större städer för att studera och blir kvar där efter studierna.²⁷ Konsekvenserna för kultur och kulturpolitik är naturligtvis svåra att förutsäga. En konsekvens som är tydlig är att det sker en ständig utflyttning

av unga talanger och konstnärligt yrkesverksamma från glesbygd till städer – där det finns både konstnärlig vidareutbildning, kompetensutveckling och arbetsmarknad. Det är en utmaning för den regionala och kommunala kulturpolitiken att utveckla förutsättningar för att motverka den trenden.

Från och med 2013 ingår alla län/regioner utom Stockholms län i kultursamverkansmodellen. Kulturrådet har regeringens uppdrag att dels företräda staten vad gäller fördelning av statsbidrag, dels att svara för en årlig uppföljning av den regionala kulturverksamhet som sker med hjälp av statliga medel.

Under 2013 har ett antal rapporter som behandlar kultursamverkansmodellen publicerats, bland annat av Myndigheten för kulturanalys. Flera av rapporterna har tagit upp frågan om i vilken grad statens styrning av den nationella kulturpolitiken har förändrats i och med att kultursamverkansmodellens införts. Kulturrådets egen uppföljningsrapport visar att det finansiellt är regioner och kommuner som svarat för modellens utveckling sedan starten 2011.²⁸

De ekonomiska insatserna från staten har i stort varit oförändrade, bortsett från uppräknningen för pris- och löneomräkningen som varit förhållandevis låg från statens sida. Den kritik som riktats mot modellen från flera regioner har just varit att statens insatser varit otillräckliga.

Myndigheten för kulturanalys utvärderingsrapport ”Bidragsfördelning och styrning” baserar sig på verksamheten 2012. I den redovisas bland flera positiva faktorer att samverka i sig och processen kring samrådet om de regionala planerna varit givande. Men också att regionala och kommunala tjänstemän och politiker anser att både regionernas och kommunernas inflytande över den nationella kulturpolitiken har ökat.²⁹

Det konstateras också att reformen bland annat lett till att kulturpolitiska frågor i högre grad än tidigare har diskuterats i lokala och regionala politiska församlingar. Även i den allmänna debatten har kulturpolitiken gjort sig gällande på ett annat sätt. Reformens viktigaste syften verkar därmed vara på väg att uppfyllas: att vitalisera den kulturpolitiska diskussionen på samtliga politiska nivåer.

En central del inom kultursamverkansmodellen är att staten har möjlighet att genom tidsbegränsade utvecklingsbidrag ge stöd till landstingens och de regionala kulturverksamheternas utvecklingsarbete. De ger landsting och regioner möjlighet att bedriva regionala utvecklings-

24. Ds 2013:19, s 51

25. SKL, Att fånga platsens själ, 2011

26. Ds 2013:19, s 121

27. Melander, Charlotta, Högskolan i Jönköping

28. Uppföljning av kultursamverkansmodellen 2012. Kulturrådet 2013

29. Rapport 2013:2 Kultursamverkansmodellen. Bidragsfördelning och styrning, Myndigheten för kulturanalys

projekt av strukturell karaktär, något som är avsevärt mycket svårare utan ekonomiska incitament.

Interregionala samarbeten uppmuntras inom kultur-samverkansmodellen. Enligt Kulturrådets bedömning har sådana samarbeten större möjligheter att utvecklas om det under en begränsad tid finns särskilda utvecklingsmedel. De statliga utvecklingsmedlen kompletteras alltid med regional finansiering, oftast med minst motsvarande som staten bidrar med. Från regionernas arbete finns flera exempel på framgångsrika projekt som kunnat genomföras tack vare statligt utvecklingsstöd. Det gäller till exempel i relation till de nationella minoriteterna och den utveckling som sker inom den professionella dansen samt bild- och formområdet.

Den nationella överblick som Kulturrådet har tillsammans med samverkansrådets parter gör att de utvecklingsprojekt som beviljas stöd också är de med högst kvalitet i ett nationellt perspektiv. Kulturrådet kommer under 2014 att göra en samlad uppföljning av utvecklingsprojekt för åren 2011–2013 för att få en samlad bild av insatserna. Kulturrådet bedömer att det i väntan på uppföljningens resultat finns ett behov av att förlänga de tillfälliga utvecklingsmedel, som tillförts anslaget, även under 2015.

Kulturrådet kan konstatera att kultursamverkansmodellen bidragit till ett starkare genomslag också i frågor om ökad tillgänglighet för funktionshindrade och de nationella minoriteternas synlighet. Trots att det är utanför myndighetens uppdrag har Kulturrådet noterat en ökning av antalet ansökningar som tar sikte på filmområdet som en del i främjandet av de nationella minoriteternas kulturverksamhet. Filmen är ett viktigt instrument för att stärka de nationella minoriteternas språk och kultur, och särskilda åtgärder riktade mot minoritetsgrupperna skulle behövas även inom filmpolitiken.

Kulturrådet vill även framhålla vikten av att de nationella minoritetsföreträdarna ges förutsättningar att möta det allmännas ökade kunskap om och intresse för att arbeta i enlighet med minoritetslagstiftningen. En framgångsrik nationell minoritetspolitik förutsätter starka nationella minoritetsaktörer. De nationella minoriteterna berörs också i samtliga kulturplaner och bjuds successivt in i större utsträckning i dialogen om utvecklingen av länens kulturliv.

Kulturrådets styrelse har i sina beslut om bidrag till den regionala kulturverksamheten beskrivit de delmål som regeringen har beslutat ska gälla för funktionshinderspolitiken. Samtliga län har under 2013 verifierat att de institutioner som har statsbidrag också har handlingsplaner för ökad tillgänglighet, vilket är det första delmålet.

Litteraturen nytt område

De regionala kulturplanerna ska från och med 2015 beskriva litteratur- och läsfrämjande insatser. Förordningen om stöd till regional kulturverksamhet kommer därmed att omfatta ytterligare ett konstområde i modellen.³⁰ Det kan redan noteras ett engagemang att arbeta med litteratur och läsfrämjande i de regionala kulturplanerna. En förändring av kultursamverkansmodellen som innebär att frågorna i högre grad blir ett regionalt ansvar är en positiv utveckling och ger förutsättningar för ett ökat kommunalt och regionalt engagemang. Litteraturen är en konstform som har stor potential att bidra till demokratipolitiska mål. I detta ligger både möjligheter och risker. De regionala kulturplanerna bör spegla hela bredden i det litteraturpolitiska uppdraget, och lägga vikt vid att främja litteraturens konstnärliga utveckling.

Som Litteraturutredningen (SOU 2012:65) påpekat varierar folkbiblioteksverksamheten kraftigt i landet och resultat från satsningar sprids inte på grund av bristande samordning. En rapport från Kungliga biblioteket visar att folkbiblioteken behöver förbättra sitt planerings- och uppföljningsarbete av verksamhet som riktar sig till barn och unga. Ett ökat regionalt ansvar för litteratur- och läsfrämjandefrågor har goda möjligheter att ge en ökad samverkan mellan skola, folkbibliotek och folkbildning.

Bedömning av behov 2015–2017

Enligt Kulturrådets bedömning är bristen på statliga reformmedel ett av de främsta hindren för att kultursamverkansmodellen ska nå sin fulla kapacitet. Om inte ökade statliga medel skjuts till, riskerar både verksamhet och utbud inom ramen för kultursamverkansmodellen att försvagas på sikt. Därmed finns också risk att det regionala och lokala engagemanget för modellen minskar. Men också att den starka utveckling, som på många håll uppstått genom dialogen i kultursamverkansmodellen, successivt avtar. De ökade kraven och ambitionerna för att fullfölja funktionshinderspolitiken kommer också att vara kostnadskrävande på grund av det utvecklingsarbete som behöver genomföras. Kulturrådets bedömning är att anslaget utöver pris- och löneomräkning bör förstärkas med tre procent för att skapa utrymme för reformer.

Inom ramen för kultursamverkansmodellen finns även behov av att utveckla det internationella perspektivet. Många regioner har idag ett omfattande internationellt kulturutbyte och det finns förväntningar att det ska utvecklas ytterligare i dialog med staten. I det ingår bland annat fortsatt arbete med att öka antalet fristäder för förföljda författare i dialog med regionala och kommunala företrädare.

För att skapa möjlighet för lokal och regional utveckling krävs ett ökat statligt bidrag till litteraturområdet. Kulturrådets bedömning, som också framförts i remissyttrandet över Litteraturutredningen, är att kultursamverkansmodellen mot denna bakgrund bör tillföras 30 miljoner kronor för litteraturen som nytt område för regional kulturverksamhet. En konsekvens blir annars att landstingen finansierar litteratursatsningar genom att omprioritera från andra konstområden.

Bedömning av behov 2015–2017

- *Uppräkning av bidrag till regional kulturverksamhet, 3 procent utöver PLO, 40 mkr*
- *Resurser för litteratur som nytt område i kultursamverkansmodellen, 30 mkr*

Bedömning av behov 2015

- *Förlängning av det tillfälliga utvecklingsbidraget, 25 mkr*

Till anslag 1:6: 70 mkr + 25 mkr under 2015

Det fria kulturlivet

Den fria sektorn med konstnärer och kulturskapare inom alla konstområden är en väsentlig del av kulturlivet. Kulturrådet fördelar bidrag och bedriver annan främjande verksamhet till scenkonst, musik, bild- och formkonst. Inom det fria kulturlivet finns allt från små och tillfälliga konstellationer till större organisationer av institutionskaraktär med kontinuerlig verksamhet och egna lokaler.

Statens stöd till de enskilda konstnärerna inom dessa områden fördelas av Konstnärsnämnden. Statligt stöd administreras även av Statens musikverk och Kulturbryggan. För att de kulturpolitiska stödsystemen ska skapa goda möjligheter för konstnärligt arbete och göra kulturen tillgänglig krävs en nära samverkan mellan myndigheterna.

Kulturrådet följer noga utvecklingen inom respektive område för att kunna anpassa de statliga insatserna till det fria kulturlivets behov. Men också för att säkerställa att insatserna bidrar till en mångfald av kulturuttryck som når ut till en publik i hela landet. Bidragen till den fria scenkonsten och musiken fördelas ur ett gemensamt anslag som syftar till att stärka hela området. Behoven inom fältet är dock omfattande och konkurrensen om medel är stor.

Anslaget till den fria scenkonsten, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse uppgår idag till drygt 189 miljoner kronor. Kulturrådet har tidigare betonat *vikten av att dessa anslag får en årlig uppräknings som kompensation för pris- och löneökningar*. En sådan uppräknings är motiverad efter-

som huvuddelen av verksamheternas kostnader består av löner och arvoden. Lönekostnaderna uppgår till cirka 70 procent av omsättningen. Det framgår av de redovisningar som kommit in från de fria aktörer som beviljats bidrag från Kulturrådet 2012. De korta anställningarna och de otillräckliga ersättningarna påverkar både konstnärlig kvalitet och förnyelse inom det fria kulturlivet. Aktörernas svaga ekonomi gör också att de statliga medlen inte kan göra största möjliga nytta. Fria kulturaktörer har en mycket stor betydelse för konstnärlig utveckling, för att säkerställa en bredd av olika kulturuttryck och för att konsten ska kunna nå ut även utanför storstäderna och till prioriterade målgrupper som barn och unga. En uppräknings av stödet skulle göra de fria aktörerna till en starkare part i samarbete med exempelvis lokala och regionala institutioner, skolor och andra arrangörer.

Flera av det fria kulturlivets aktörer har en omfattande internationell verksamhet med föreställningar, konserter och utställningar som består av samarbeten mellan konst- och kulturutövare från olika delar av världen. Det internationella utbytet bidrar till konstnärlig utveckling och ger ökade möjligheter till intäkter. Men små ekonomiska marginaler begränsar möjligheterna till långsiktig planering. Det är svårt att göra omprioriteringar, ta initiativ till eller att acceptera internationella inbjudningar till samarbeten och turnéer. Ännu svårare kan det vara att avsätta resurser att besöka en mäsas eller upprätthålla nätverk. Det kan på sikt ha stor betydelse för såväl det konstnärliga arbetet som den ekonomiska utvecklingen av verksamheten. Kulturrådets bidrag till internationella samarbeten och utbyten har därför haft mycket stor betydelse för området.

Det är särskilt angeläget att stödet till det fria kulturlivets utbyte förstärks eftersom de mindre grupperna är lättrorliga och har goda möjligheter att utöka sitt arbetsfält genom internationella turnéer och andra samarbeten. Med ytterligare resurser för internationellt kulturutbyte kan Kulturrådet bidra till att kulturlivet utvecklar kontaktnät, utbud och arbetsmarknad och att det internationella och interkulturella perspektivet ges möjlighet att öka i alla delar av kulturlivet.

Liksom regeringen i den senaste budgetpropositionen, har Kulturrådet i olika sammanhang starkt betonat det fria professionella kulturlivets betydelse för hela kulturlivet. Både fria grupper inom scenkonst och musik och fria kulturskapare inom andra konstområden är en mycket viktig utvecklingspotential för institutionerna. Det fria kulturlivets samspel med institutioner av olika slag leder ofta till olika former av crossover-projekt. Det utbud som det fria kulturlivet står för når också en publik utanför städerna, och det fria kulturlivets arrangemang för barn och unga står för en väsentlig del av utbudet. I uppre-

pade budgetunderlag har Kulturrådet pekat på institutionernas behov av de fria aktörerna. Det fria kulturlivet ger möjligheter till prövande arbetssätt, experiment och nyskapande. Många kulturskapare får sin första arbetslivserfarenhet inom den fria sektorn och den utgör en nödvändig rekryteringsbas för institutionerna.

Statsbidragen till det fria kulturlivet ligger utanför kultursamverkansmodellen. Det betyder dock inte att modellen saknar betydelse för de fria aktörerna. Tvärtom vill fler regioner stärka den kulturella infrastrukturen på ett sätt som också ökar möjligheterna för det fria kulturlivet att nå en publik, bland annat genom turnéer, residens och annan verksamhet. På många håll finns också en nära samverkan mellan den fria sektorn och institutionerna. Utöver det bidrar professionella kulturskapare i regionala samråd till kulturlivets utveckling.

Trots begränsade resurser är det viktigt att även det fria kulturlivet är tillgängligt för alla. I regeringens inriktningsmål anges att möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att kunna delta i kulturlivet ska förbättras. Tillgänglighetsperspektivet ska integreras i bidragsgivningen. I Kulturrådets uppdrag finns tre konkreta delmål som regeringen har beslutat om och som delvis även gäller det fria kulturlivet. Det är högt ställda krav. Det fria kulturlivets svaga finansiering är i dagsläget ett hinder för det. En resursökning skulle öka möjligheterna för den fria sektorn att utveckla sin verksamhet så att den på sikt kan bli mer tillgänglig.

Teater, dans, musik och övrig scenkonst

Inom scenkonstområdet ryms teater och dans i både mer traditionell och experimentell form. Där finns även opera och musikdramatik samt uttryck som performance och cirkus. Inom den fria sektorn arbetar både grupper med kontinuerlig verksamhet och tillfälliga konstellationer. Statliga bidrag från Kulturrådet kan sökas av både producerande organisationer och arrangörer. Inom scenkonsten finns också ett antal arrangörer och festivaler av betydande nationellt och internationellt intresse. De är viktiga för en utveckling av hela scenkonstområdet. Även arrangörsledet är i behov av omfattande resurser för att hålla hög konstnärlig kvalitet.

Av Kulturrådets årsredovisning för 2013 framgår att de fria gruppernas föreställningar står för en stor del av utbudet i Sverige. Utan fria grupper skulle utbudet för barn och unga av teater-, dans- och musikföreställningar vara betydligt mindre. Barns möjligheter att få sina erfarenheter konstnärligt gestaltade, eller möta andras, förutsätter en mångfald av olika kulturproducenter. Redovisningarna från de grupper som beviljats bidrag från Kulturrådet visar att 66 procent av de fria teatergruppernas besökare

var barn och unga mellan 0–18 år. Hos de fria dansgrupperna stod de yngre målgrupperna för 51 procent av besöken. De fria musikgrupperna redovisar en lägre andel barn och unga i publiken jämfört med övriga grupper inom scenkonstområdet (33 procent av den samlade publiken 0–18 år).

Teaterområdets sceniska uttrycksformer utvecklas ständigt, och Kulturrådet kan notera att det under senare år har tillkommit flera nya konstellationer, som presenterar en mångfald av uttryck och discipliner. Dessa aktörer står för en väsentlig del av den mer experimentella scenkonsten. Aktörerna inom den fria scenkonsten är också av avgörande betydelse för tillgången till scenkonst i landet. I många fall är det de fria grupperna som når ut till de mycket små, lokala spelställen. I en jämförelse mellan institutionsteatrarna och det fria kulturlivet framträder en skillnad. Institutionerna har ofta en hög produktionstakt som tar betydande resurser i anspråk. Verksamheter inom den fria sektorn arbetar med mindre konstellationer och små materiella resurser. Därigenom har de större möjligheter att fördjupa sitt arbete och utvecklas konstnärligt på ett sätt som ibland inte låter sig göras inom institutionernas ram.

Utvecklingen inom *dansområdet* har under de senaste tio åren varit positiv. Genom ökade ekonomiska resurser har dansen kunnat etablera sig som ett vitalt konstområde, även utan den infrastruktur som kännetecknar teater- och musikområdet. På olika sätt har dansen hittat nya samarbetspartners och funnit nya sammanhang. Att bygga ett verksamhetsområde utanför den institutionella strukturen har gett de statliga bidragsgivarna Kulturrådet och Konstnärsnämnden en betydelsefull roll. Det har ställt krav på långsiktigt och strategiskt arbete i nära samverkan med aktörerna inom fältet.

Generellt sett kan man se växelspelet mellan det fria danslivet och institutionerna som dynamiskt och väsentligt för båda parter. Institutionerna har varit beroende av det fria danslivet för att tillgängliggöra ett utbud av danskonst, och de fria aktörerna inom den samtida dansen har i hög grad varit beroende av institutionernas scener och övriga resurser för sin föreställningsverksamhet.

Dansens brist på institutionsstruktur gör det nödvändigt att fortsatt stödja den regionala utvecklingen av dansen inom kultursamverkansmodellen. Utvecklingen har kommit olika långt och det är ännu för tidigt att se effekterna av satsningarna. En annan väsentlig del för att tillgodose ett utbud i landet är att fortsatt stödja de fria dansscenerna och arrangörsnätverken. Trots betydande satsningar under senare år är områdets infrastruktur fortfarande otillräcklig. Med fler och starkare arrangörer kan turnerande föreställningar framföras vid fler tillfäl-

len och på fler platser och därmed nå en större publik. För att uppnå de kulturpolitiska målen, är det viktigt att staten kan stödja en sådan utveckling på ett långsiktigt och strategiskt sätt. *Dansnät Sverige*, som visat sig mycket betydelsefullt för utvecklingen inom området, expanderar. Samtidigt har staten gjort betydande investeringar för att ett motsvarande nätverk av arrangörer med särskild inriktning mot en ung publik ska kunna bildas. Målet är att fler barn och unga ska få möjlighet att se offentliga dansföreställningar.

Det finns också ett vitalt, fritt *musikliv* som tillsammans med institutionerna skapar ett rikt musikutbud i stora delar av landet. Samarbetet innebär ofta att fria musikgrupper anlitas av olika länsmusikorganisationer för att stärka mångfalden i det regionala musikutbudet. Det kan i sin tur leda till konstnärligt nytänkande i länsmusikorganisationerna och att deras utbud breddas genre-mässigt. Jämfört med teater och dans är dock samarbeten mellan fria musikgrupper och olika typer av institutioner mindre vanligt. Däremot finns ett stort antal musiker som delar sin tid mellan orkesterspel och arbete i egna konstellationer.

Av Kulturrådets årsredovisning för 2013 framgår att de fria musikgrupper som beviljats stöd från Kulturrådet står för en stor del av musikutbudet i landet. De grupper som redovisat bidrag för 2012 visar på en ökning av antalet konserter i Sverige med omkring 40 procent från föregående år och en ökning av antalet besökare med cirka 38 procent. Det ekonomiska tillskottet till anslaget som tillfördes när Rikskonserter lades ner kan därför anses ha gett god effekt.

2013 sammanställde Kulturrådet tillsammans med Konstnärsnämnden rapporten ”Arrangörer på musikområdet”.³¹ En viktig fråga i rapporten rör gager och andra ersättningar till musiker. En slutsats var att det finns skäl att skärpa kraven på rimliga ersättningar till musiker hos de arrangörer som får statligt stöd. Vid en granskning av de bidragsredovisningar från arrangörer för 2011, som lämnats till Kulturrådet, framkom att bara 48 procent av dem låg på eller över Musikerförbundets minimitariff för lägsta gage till enskilda musiker under det aktuella året. Kulturrådet har påbörjat ett förändringsarbete utifrån de förslag som presenterades i rapporten.

Statens stöd till musikområdet har under senare år genomgått en stor förändring. Statens musikverk är ny bidragsmyndighet vid sidan av Kulturrådet och Konstnärsnämnden. Trots ökade möjligheter att söka statligt stöd från olika myndigheter, ökar antalet ansökningar inom musikområdet hos Kulturrådet. Det bör i sammanhanget nämnas att regionalt och kommunalt stöd till enskilda

grupper inom musiken är mycket ovanligt. Det gör att de fria musikgruppernas offentliga finansiering i första hand kommer från staten. Det statliga stödet är därför en förutsättning för att behålla genrebredd och mångfald i det svenska musiklivet. För genrer med svagt institutionellt stöd som till exempel folk- och världsmusik, jazz och tidig musik, är det statliga stödet helt avgörande.

Bedömning av behov 2015–2017

Som tidigare nämnts står det fria kulturlivet för en betydande del av kulturutbudet i landet. Det gäller särskilt för de yngre målgrupperna. En omprioritering inom ramen för befintliga medel riskerar att inskränka tillgången till kultur i delar av landet och begränsa det kvalitativa utbudet för barn och unga. Utan ytterligare resurser inom den fria sektorn, är det svårt för Kulturrådet att medverka till bättre förutsättningar för att möta den sceniska utvecklingen inom området – utan att samtidigt begränsa möjligheterna för en god geografisk spridning av verksamhet.

Från det fria kulturlivet inom teater, dans, musik och övrig scenkonst har Kulturrådet under senare år noterat ett ökat söktryck när det gäller produktions- och turnéstöd. Till fria aktörer inom scenkonstområdet fördelade Kulturrådet under 2013 cirka 175 miljoner.³² Det sammanlagda värdet på ansökningarna inom samma anslag var knappt 326 miljoner kronor. Bristen på medel innebär alltså att ett stort antal ansökningar som bedömts vara intressanta ur såväl ett konstnärligt som ett kulturpolitiskt perspektiv måste avslås. Av registrerade ansökningar avsågs 53 procent helt. Det visar att behovet inom området sedan lång tid är betydligt större än vad bidragsmedlen täcker.

Det finns en ambition att förbättra produktions- och arbetsvillkoren för den fria sektorn, men med Kulturrådets befintliga medel är det inte ens möjligt att möta de ekonomiska behov som presenteras i de beviljade ansökningarna. Det är många ansökningar som håller hög kvalitet och prioriteringen inom referensgrupperna utgår från principen att hellre bevilja ett mindre belopp till fler än att ge fullt belopp till ett ännu mindre antal än idag. Utan den prioriteringen skulle utbudet minska, och det skulle i sin tur påverka möjligheten att nå de kulturpolitiska målen om ett brett utbud. Konsekvensen är dock märkbar. Endast i snitt 54 procent av det ansökta beloppet beviljas.

Hur stor del av en ansökan som beviljas varierar något mellan konstområdena. Inom teater och övrig fri scenkonst har snittet legat på 56 procent av budget. Ser man till de olika stöden *inom* teater och övrig fri scenkonst skiljer det sig dock mycket. För projektbidrag beviljas i

31. Arrangörer på musikområdet, Kulturrådet och Konstnärsnämnden 2013

32. 175 miljoner är huvuddelen av anslag 2:2

snitt 75 procent av budget, för de mer långsiktiga verksamhetsbidragen beviljas 54 procent av ansökt budget. För musik prioriteras mindre belopp till fler, vilket ger en större bredd och öppnar för nya uttryck. Konsekvensen blir samtidigt att beviljade ansökningar får ett belopp som i snitt motsvarar 37 procent av ansökt belopp. Vid fördelningen på dansområdet beviljas i snitt bara 51 procent av sökta medel. Det sker trots en uttalad strävan att öka stödet till fler koreografer och grupper, samtidigt som man inte vill bevilja för låga verksamhetsbidrag.

Utan en förstärkning av anslagen till produktions- och turnéstöd kan inte målen om konstnärlig kvalitet uppnås på ett tillfredsställande sätt. Och det är inte heller möjligt att nå de högt ställda kraven om det fria kulturlivets anpassning till funktionshinderpolitiken. För att främja målen och möta det behov av medel som finns, bedömer Kulturrådet att den stora skillnaden i sökt och beviljat belopp därför behöver justeras genom en ökning av anslaget som motsvarar cirka 15 miljoner.

Unga Klara

Unga Klara är en nationell och internationell spjutspets inom teater för och om barn och unga. De förslag till utvecklingsmöjligheter och finansiering som föreslogs efter Kulturrådets översyn 2009 har till stora delar genomförts. En betydande del av verksamheten finansieras dock i dagsläget av tillfälliga projektmedel, vilket skapar en osäkerhet för framtiden.

Unga Klara har under de senaste åren visat att man nu och framöver, utifrån en kombination av levande tradition och utforskande förnyelse, kan utveckla föreställningsverksamhet, kompetensöverföring, kunskapsutbyte, metodutveckling och fortsatta möjligheter till internationell samverkan. Man har initierat nya former för arbete med barns och ungas delaktighet och samarbeten med såväl scenkonstutbildningar som flera teatrar i Sverige. Vidare är man fortfarande en scenkonstnärlig spjutspets vad gäller barn- och ungdomsteater i ett internationellt perspektiv.

Bedömning av behov 2015–2017

Det kvalificerade arbete som bedrivs på Unga Klara måste ges en långsiktig möjlighet att fortsätta. Kulturrådet har sedan 2010 prioriterat Unga Klara i bidragsgivningen och tillfälligt för 2014 ökat verksamhetsbidraget från 3 miljoner till 7 miljoner kronor. Av dessa är cirka 3 miljoner från Kulturrådets utvecklingsmedel, ett anslag som inte återkommande kan användas för verksamhetsbidrag. Kulturrådet har dock inte möjlighet inom nuvarande ram att förstärka bidraget till Unga Klara från 2015 och framåt utan att det får allvarliga konsekvenser för övrig bidragsgivning inom det fria kulturlivet i övrigt. Som tidigare nämnts är de bidragen redan hårt belastade.

Unga Klaras verksamhet består inte bara av produktion och föreställningar utan även av forskning, mentorship, kunskapsöverföring, nätverksbyggande, pedagogik med mera. Det bör understrykas att den konstnärliga produktionsprocessen och de övriga verksamheterna är kommunicerande kärn. De är beroende av varandra för att utvecklas och för att Unga Klara ska kunna behålla sin unika profil. Samtidigt är den mer forskningsinriktade och pedagogiska verksamheten dels kostnadskrävande, dels svår att finansiera genom egna intäkter.

En återgång till tidigare års finansiella nivå skulle visserligen innebära att Unga Klara kunde bedriva verksamhet i liten skala. Men det skulle förmodligen få negativa konsekvenser ur ett nationellt scenkonstperspektiv. Den nationella plattform, där Unga Klara fungerar samordnande för svenska teatrar med fokus på kvalitet och utveckling för barn och unga samt framtida samarbetsprojekt med scenkonstinstitutioner och fria aktörer, skulle drabbas. Likaså Unga Klaras aktiva roll som mentor för fria aktörer och scenkonstnärer. Vidare skulle Ungas pedagogiska resurs och Öppen scen (arbetsmetod tillsammans med unga på webben) förmodligen läggas ned, och Unga Klaras planerade samarbeten med högskolan kring konstnärligt utforskande barnteater äventyras. Unga Klaras aktiva roll som nav i ett internationellt nätverk för barn- och ungdomsteater skulle riskera att upphöra. Slutligen skulle Sverige förlora en kulturambasadör för barn- och ungdomsteater och ett svenskt barnperspektiv.

Efter åren av utvecklingsarbete på tillfälliga medel, ser Kulturrådet det som *mycket angeläget att verksamhetens grundfinansiering säkras*. För detta ändamål behövs ett tillskott till anslaget på 3 miljoner kronor.

Bild och form

Bild- och formkonstområdet är i stark utveckling och karakteriseras av hög kvalitet, också när det gäller helt nya aktörer. Många nya initiativ tas utanför storstadsregionerna och flera nya arrangörer har beviljats verksamhetsbidrag av Kulturrådet de senaste åren. Den dynamik som uppstår mellan de fasta institutionernas utbud och den fria sektorns initiativ är viktig. De fria arrangörerna är ofta konstnärsdrivna initiativ. De förutsätter offentliga stödsystem som är öppna och inkluderande och har möjlighet att följa förändringar inom området.

Kulturrådet kan konstatera att behovet hos utställningsarrangörer under senare år har ökat. Antal kvalitativa sökande är fler och det belopp som söks är högre. Av sökta

belopp kunde endast en tredjedel (31,6 procent) beviljas.

Kulturrådet har i regleringsbrevet för 2014 fått i uppdrag att fördela projektbidrag inom bild- och formkonstområdet. För att denna positiva utveckling av bidragsgivningen ska ges reella möjligheter att främja nya, kvalitativa, experimentella verksamheter behövs en anslagsökning. En ny gemensam förordning som svarar bättre mot områdets utveckling är också av vikt.

Projektbidrag är nödvändiga för att möjliggöra för etablerade aktörer med kvalitativ, nyskapande verksamhet att kunna söka stöd från Kulturrådet. Anslagen för bild- och formkonst är dock redan i dag hårt ansträngda. En ytterligare omprioritering inom anslaget – för att möjliggöra fördelning av projektbidrag – skulle innebära en nedskärning av medel till befintliga och etablerade organisationer. Detta skulle påverka områdets infrastruktur, vilket i sin tur kan påverka dagens kvalitativa utbud av bild- och formkonst i landet. Det skulle även innebära svårigheter att fortsätta det starka internationella samarbetet inom fältet.

Frågor som fokuserar på konstnärlig frihet är fortsatt aktuella inom området. Bild- och formkonsten är ett område som utmanar censur och inskränkningar i yttrandefriheten i och utanför Sverige. Det finns flera exempel på demokratifrämjande projekt som har yttrandefrihet och mänskliga rättigheter som tema. Området har stor internationell bärkraft och många erkända internationella konstnärer ställs ut även hos mindre aktörer. Dessa utställningar bidrar till bild- och formkonstens utveckling och öppnar också upp för nya publikgrupper med olika etnisk bakgrund.

Bedömning av behov 2015–2017

Det stora behovet för bild- och formkonsten är att stärka implementeringen av medverkans- och utställningsersättningen. Av redovisningar från de utställningsarrangörer som beviljades bidrag för verksamhetsåret 2012 framkommer att cirka 37 procent av utställda konstnärer erhållit utställningsersättning. *Om utställningsarrangörerna skulle tillämpa MU-avtalet till fullo*, och varje utställd konstnär skulle erhålla utställningsersättning till en miniminivå för separatutställning, skulle det kosta ytterligare cirka 4 miljoner. Till det kommer eventuella kostnader för medverkansersättning som uppskattas till ungefär samma summa (4 miljoner). En helhetsbild av vad en fullständig tillämpning av MU-avtalet inom den fria sektorn skulle innebära kräver djupare analys, men ytterligare finansiering är nödvändig.

Risken med en utebliven ökning av medel är att villkoren för bild- och formkonstnärerna inte förbättras. Ännu en risk med en utebliven ökning av finansieringen inom området, i samband med en ökad tillämpning av MU-

avtalet, är att antalet utställningar med kvalitativ samtidskonst minskar. Det i sin tur kan leda till försämrad tillgänglighet.

Flera arrangörer inom bild- och formkonstområdet har en omfattande verksamhet riktad till barn och unga. Utan ytterligare tillskott till bild- och formområdet riskerar också det experimentella utbudet för de yngre målgrupperna att minska.

Till anslaget 2:2

- *Ökade anslag till produktions- och turnéstöd, 15 mkr*
- *Unga Klara, 3 mkr*

Till anslaget 4:4

- *Medverkans- och utställningsersättning, 8 mkr*

Till anslag 2:2 och 4:4, totalt: 26 mkr

Internationellt utbyte och samarbete

Internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete ska vara en integrerad del av Kulturrådets verksamhet. Det innebär bland annat att ett internationellt perspektiv bör finnas i all bidragsfördelning. Vidare att eventuella hinder för att utveckla det internationella samarbetet och utbytet på kulturområdet i möjligaste mån ska undanröjas. Kulturrådet ska också arbeta för att utveckla internationaliseringen inom hela kulturområdet. Som exempel på det kan nämnas den dialog med UD, ambasaderna och de utsända kulturråden som myndigheten fortlopande har samt engagemanget i Unesco-frågor. Myndighetens samarbete med Sida har också varit en del i detta arbete. Kulturrådet har arbetat framgångsrikt med att främja svensk litteratur internationellt, bland annat genom att delta i flera internationella mässor. Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (ALMA) är väl etablerat som världens största barnlitteraturpris. Kulturrådet har under det senaste året också tagit en allt aktivare roll i internationaliseringen av scenkonsten genom att delta i flera internationella mässor i samverkan med andra myndigheter.

I avsnitten om det fria kulturlivet beskrivs det internationella perspektivets stora betydelse för de olika konstområdenas konstnärliga utveckling. Internationella samarbeten och utbyten är som framgår en integrerad del av kulturlivet och konstnärerna har en global arbetsmarknad. Det är dock kostnadskrävande att bedriva verksamhet över hela världen. Men, som vi formulerat under avsnittet om det fria kulturlivet, kan ett mindre resestöd vara avgörande för att en internationell turné alls ska kunna genomföras. Det är också väsentligt att det finns resurser för att kunna närvara på viktiga marknadsplat-

ser, eller ha administrativa resurser som kan utveckla den internationella delen av verksamheten.

Bedömning av behov 2015–2017

Kulturrådet har under många år uppmärksammat och påtalat den starka potential som finns i internationellt kulturutbyte och samarbete. *Det fria kulturlivet inom alla konstformer bedriver ofta en betydande del av sin verksamhet på en internationell arbetsmarknad.* Här fungerar Kulturrådets stöd till internationellt utbyte och samverkan som en mycket viktig förutsättning. Även dessa bidrag har ett högt söktryck. Myndighetens resurser räcker till att bevilja en knapp fjärdedel av ansökningarna. Det utbetalade beloppet motsvarar dessutom i snitt bara 67 procent av det ansökta beloppet. Kulturrådet bedömer att det behövs ett ökat utrymme om cirka 6 miljoner kronor för att möta de initiativ som finns. I annat fall riskerar kulturlivet förlora den dynamik och kvalitet som internationellt kulturutbyte ger både konstnärernas arbete och det utbud som kommer medborgarna till del.

Kreativa Europa

Kulturrådet är nationell kontaktpunkt för Kreativa Europa, EU:s ramprogram för de kulturella och kreativa sektorerna 2014–2020. Mot slutet av den föregående programperioden kunde Kulturrådet konstatera en ökning i antalet svenska organisationer som medverkat i projekt finansierade av EU:s Kulturprogram. Den utvecklingen är positiv men jämfört med många andra EU-länder är det svenska deltagandet fortfarande lågt, och det finns potential för svenska organisationer att delta i högre grad. Även inom ramen för kultursamverkansmodellen finns behov av att utveckla det internationella engagemanget.

Tillgång till medfinansiering, offentlig eller privat, är en förutsättning för att kunna beviljas stöd inom delprogrammet Kultur. Kravet på medfinansiering varierar, men de vanligaste stödformerna kräver medfinansiering på mellan 40–50 procent. Flera EU-länder erbjuder automatisk statlig medfinansiering till projekt som beviljats stöd från Kreativa Europa (till exempel Finland). Vissa svenska kontaktpunkter för andra EU-program erbjuder också statlig medfinansiering för projekt med svensk medverkan. Även aktörer inom kulturområdet bör få den möjlighet som existerar inom andra politikområden.

Kulturrådets bedömning är att fler svenska organisationer troligen skulle söka stöd från programmet om det fanns en möjlighet att söka statlig medfinansiering för deltagande i genomförandeprojekt inom Kreativa Europa. Kulturrådet har med dagens resurser till internationellt utbyte och samarbete inte möjlighet att medfinan-

siera EU-projekt i den utsträckning som skulle behövas. Kulturrådet föreslår därför att en särskild resurs, avsedd för *statlig medfinansiering av genomförandeprojekt* inom ramen för delprogrammet Kultur inom Kreativa Europa, införs från och med 2015.

- Ökade resurser för internationellt utbyte, 6 mkr
- Medfinansiering inom Kreativa Europa, 4 mkr

Till anslag 1:2, totalt 10 mkr

Verksamhetens genomförande

För att bidragsfördelningen ska främja konstnärlig kvalitet och förnyelse krävs hög kompetens i bedömningar och prioriteringar. Därför anlitar Kulturrådet ett stort antal kvalificerade ämnesexperter till de arbets- och referensgrupper som Kulturrådets styrelse inrättat. Kulturrådets arbets- och referensgrupper samt juryn för Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (ALMA) är centrala för att kunna bedriva ett kvalitativt arbete med legitimitet. De bedömer ansökningar inom berörda områden och för en ständig diskussion om konstnärliga kvaliteter och övriga kulturpolitiska bedömningar.

2013 uppgick kostnaderna för arvoden till ledamöter i arbets- och referensgrupper samt juryn för ALMA till cirka 8 miljoner kronor (7 miljoner kronor 2012). Under 2014 avser dessutom Kulturrådet att anlita sakkunniga vid bedömning av forskningsmedel samt se över nivåerna på dagens arvoden. Det är viktigt för Kulturrådet att den ersättning som utgår till ledamöterna är skälig i relation till de uppdrag de utför. Trots att arvodena är låga kan Kulturrådet konstatera att man redan idag är nära gränsen för vad detta totalt får kosta utan större konsekvenser för verksamheten i övrigt. För att säkerställa att Kulturrådet även fortsatt kan anlita den höga kompetens som uppdragen kräver, behöver arvodesnivåerna höjas.

Kulturrådet ser behov av fortsatt utveckling och förstärkning av uppföljning inom hela ansvarsområdet, inte minst för att ge underlag till väl underbyggd bidragsfördelning.

Genom en mer utvecklad teknik blir det möjligt för Kulturrådet att använda sig av all insamlad information och data på ett mer proaktivt sätt än tidigare, inte minst i återrapporteringen till regeringen om kulturpolitikens utveckling och uppfyllelsen av de kulturpolitiska målen. Kulturrådet verkar också aktivt för att genomföra regeringens strategi för en digitalt samverkande statsförvaltning och digitaliserar därför alltmer sina tjänster, i enlighet med kraven på en 24-timmarsmyndighet. Många bidrag är i dag möjliga att söka online men fortfarande kvarstår ett utvecklingsarbete innan det är implementerat till fullo. Redovisning online kan endast

ske i begränsad omfattning och tekniska lösningar för sammanställningar och analyser återstår att ta fram. I och med att tekniken och funktionaliteten utvecklas ökar också kraven på webbplatsens funktion och användbarhet. En fullt utvecklad teknisk lösning är dock kostnadskrävande. Inte minst gäller detta för upprätthållandet av såväl hög informationssäkerhet, rättssäkerhet som tillgänglighet. Kostnaderna för teknikutvecklingen uppgick 2013 till cirka 3 miljoner kronor. För att Kulturrådet ska kunna uppfylla de krav som finns på fortsatt teknikutveckling behövs en tillfällig förstärkning.

Genom 2014 års regleringsbrev har ytterligare uppdrag tillkommit utan att finansieringen förstärkts. Kulturrådet har fått i uppdrag att fördela bidrag till översättare av svensk litteratur samt förstärka insatserna för att främja svensk litteratur i utlandet och stödja Konstnärnsämnden i att ta fram förslag till ett internationellt utbytesprogram inom litteraturområdet. Vidare ska Kulturrådet göra en översyn av statens insatser inom dansområdet samt främja de nationella minoriteterna och i synnerhet romers kultur och kulturarv genom samverkansmodellen.

Kulturrådet har uppdrag inom en rad områden där en viktig del av arbetet består i främjande. Det kan handla om erfarenhets- och kunskapsutbyte inom ramen för kultursamverkansmodellen eller internationell samverkan. Det kan vara insatser som till exempel seminarium om yttrandefrihet, insatser för de nationella minoriteternas språk och kultur, funktionshinderspolitiken, kultur och hälsa eller om civilsamhällets betydelse.

Regeringen formulerar krav i instruktionen för Kulturrådet på samverkan och erfarenhetsutbyte mellan "lokala, regionala, nationella och internationella aktörer." Enligt Kulturrådets bedömning behöver större personella och ekonomiska resurser läggas på denna del av myndighetens arbete än vad som idag är möjligt. Bristande ekonomiska resurser medför att Kulturrådets kärnuppdrag – att främja konstens och kulturens utveckling – inte kan genomföras i den utsträckning eller på det sätt som är önskvärt.

Kulturrådet kan konstatera att införandet av kultursamverkansmodellen inte inneburit någon möjlighet till rationalisering. Antalet beslut har visserligen minskat, men endast med cirka 2,2 procent (motsvarande cirka 150 till antalet), samtidigt som dialog och uppföljning tar allt mer tid i anspråk.

Kulturrådet har ett litet förvaltningsanslag i förhållande till sitt uppdrag. De senaste årens pris- och löneuppräkningar har dessutom varit låga. 2012 var den noll. En jämförelse med andra myndigheter inom såväl kulturområdet som andra politikområden visar att Kulturrådet har ett lågt förvaltningsanslag.

I årsredovisningen för 2013 beskriver Kulturrådet sina prestationer under det gångna året. Kulturrådet kan konstatera att det varit ett intensivt år där ett omfattande arbete har genomförts med gott resultat. Den medarbetarenkät som genomfördes i slutet av 2013 visade emellertid att arbetsbelastningen är mycket hög.

Kulturrådet har tillsammans med ett tjugotal nationella myndigheter ett särskilt sektorsansvar inom funktionshinderspolitiken, det vill säga ett uppdrag att stödja, samordna och driva på utvecklingen inom sitt ansvarsområde, för att uppnå de målsättningar som regeringen fastställt. Därmed ökar också kraven på Kulturrådets eget tillgänglighetsarbete. Kulturrådets nuvarande hyreskontrakt sträcker sig till och med 2016. Det innebär att Kulturrådet inom perioden för detta budgetunderlag måste ta ställning till om myndigheten ska stanna kvar i befintliga lokaler eller byta. En eventuell flytt kommer dock att medföra merkostnader. Avgörande för ställningstagandet är hur hyresvärden tillgodoser Kulturrådets krav på förbättrad tillgänglighet. Kulturrådet har som sektorsansvarig för funktionshindersfrågor svårt att upprätthålla sin trovärdighet genom att verka i lokaler med bristande tillgänglighet.

Bedömning av behov 2015–2017

Arbets- och referensgrupperna samt juryn för ALMA är en förutsättning för att behålla fortsatt högt förtroende inom den svenska kulturvärlden samt kvalitet i bidragsgivningen. För att Kulturrådet ska kunna behålla sin expertis och höga legitimitet är det nödvändigt med en ekonomisk förstärkning.

Behovet av medel för utvecklingsprojekt inom uppföljning, styrning och kontroll är en prioriterad del av Kulturrådets verksamhet, inte minst mot bakgrund av Kulturrådets reviderade instruktion (2012:515). Ett exempel på framtida projekt är att följa upp vad som händer med ansökningar som är underfinansierade, vilket bland annat är beskrivet i avsnittet under det fria kulturlivet. En än mer systematisk uppföljning av hur regeringens kulturpolitiska prioriteringar får genomslag i verksamheten vore också intressant ur ett kulturpolitiskt perspektiv. Det finns också behov av fortsatt utveckling av till exempel det regionala utfallet och uppföljningen av kultursamverkansmodellen. För att kunna genomföra dessa utvecklingsprojekt mot bättre uppföljning, styrning och kontroll krävs ytterligare resurser i form av såväl personalförstärkningar som kompetensutveckling, omvärldsbevakning och teknikutveckling.

Kulturrådet har under många års tid rationaliserat och effektiviserat sin verksamhet samt prioriterat bort eller sänkt ambitionsnivån bland annat för vissa främjande-

insatser. Den höga arbetsbelastningen gör det inte möjligt att genomföra mer verksamhet.

Kulturrådet har ett lågt ekonomiskt anslag per årsarbetskraft jämfört med andra statliga myndigheter. Jämförelser med andra myndigheter bekräftar detta. Redan 2011, då endast fem regioner/landsting var anslutna till kultursamverkansmodellen, uppskattades arbetstiden ha ökat med cirka två årsarbetskrafter jämfört med innan modellen trädde i kraft. Idag med 20 regioner/landsting anslutna uppgår arbetstiden till sex årsarbetskrafter. I samband med införandet av kultursamverkansmodellen förstärktes Kulturrådets förvaltningsanslag tillfälligt med 3 miljoner kronor. Denna förstärkning behövs även framöver.

Kulturrådet har sedan tidigare ett antal särskilda uppdrag som inte åtföljts av ekonomiska förstärkningar. Bland dessa kan nämnas ett utvidgat ansvar att arbeta med genomförandet av den nationella minoritetspolitiken, verka för fler fristäder för förföljda konstnärer samt för att de fristadskonstnärer som finns i Sverige ska få

ökad möjlighet att bli en del av offentligheten, samt att driva den nationella webbplatsen om barn- och ungdomskultur, Bolla. Under både 2013 och 2012 har de årliga kostnaderna för Bolla uppgått till närmare 1 miljon kronor. Införandet av e-handel medför också ökade kostnader. Under 2013 uppgick kostnaderna till cirka 760 000 kronor, en merkostnad som beräknas kvarstå även 2014.

För att uppnå kvalitet i arbetet och ge möjlighet till fortsatt utveckling av bidragsgivningen, samt bedriva utvecklingsprojekt mot bättre uppföljning, styrning och kontroll behöver förvaltningsanslaget förstärkas med 5 miljoner.

- *Kvalitetssäkring genom ökade arvoden till arbets- och referensgrupper, juryn, sakkunniga, 3 mkr*
- *Verksamhetens genomförande, 5 mkr*

Till anslag 1:1, totalt: 8 mkr

REGELÄNDRINGAR

Åldersindelning

Den ålderklassindelning som regeringen har angett att Kulturrådet ska använda håller successivt på att implementeras i bidragsgivningen. Kulturrådet kan dock konstatera att den ofta är svår att tillämpa. Det underlag som Kulturrådet får från kulturinstitutioner, fria grupper och i återrapporteringen från regionerna genom kultursamverkansmodellen handlar i första hand om publik på föreställningar och konserter samt besökare på museer och utställningar. Dessa siffror kan baseras på uppgifter ur biljettsystem eller på rena skattningar från personal som räknar antal barn som kommer in i lokalen. Att inte bara räkna utan också beräkna andel barn i en viss ålder kan vara svårt och ger mycket osäkra skattningar.

Inom scenkonstområdet kan till exempel en och samma föreställning eller konsert rikta sig till flera ålderskategorier. De biljettsystem som används för offentliga föreställningar/konserter bygger ofta på andra åldersindelningar, till exempel 0–19 eller 0–25 år. På de flesta museer går barn in gratis och löser alltså inte biljett. Det innebär att de uppgifter som lämnas till Kulturrådet bygger på grova uppskattningar. Det ger i sin tur ett bristande underlag. För de stöd där man inte kan använda biljettsystem eller liknande för datauttag är uppskattningar betydligt svårare att göra. Att få fram ett säkrare underlag innebär kraftigt ökad administration för kulturlivet men även för Kulturrådet.

Kulturrådet förordar att barnkonventionens åldersindelning 0–18 år används istället.

Utställningsgarantier

Enligt förordningen (1998:200) om statliga utställningsgarantier är det Statens kulturråd som prövar ansökningar om utställningsgarantier. Varje år kommer det in cirka 40 ansökningar till Kulturrådet. Huvudregeln är att den som anordnar en tillfällig utställning som ska visas i Sverige kan få en statlig garanti som täcker kostnader för skada på eller förlust av föremål. Det finns ingen övre gräns för garantibeloppet, däremot en nedre gräns. Föremålen som garantin avser får inte tillhöra anordnaren.

Anordnaren betalar en fast ansökningsavgift om 3 000 kronor och, om garantin beviljas, en rörlig avgift till Kulturrådet. Den rörliga avgiften innebär att garantimottagaren får betala minst 1 000 kronor och maximalt 100 000 kronor. Avgifterna har inget samband med hur lång tid garantin gäller.

När Kulturrådet ska pröva ansökningarna hämtar man

in ett yttrande från Kammarkollegiet om säkerhetskraven. Kammarkollegiet fakturerar därefter Kulturrådet för sin arbetsinsats. Den kostnaden tillsammans med Kulturrådets egna kostnader för att administrera statliga utställningsgarantier (främst personalkostnader) har ökat. Det bidrar till att verksamheten uppvisar ett ackumulerat underskott. Avgifterna, som inte ändrats sedan 1998, föreslås öka till 5 000 kronor (den fasta avgiften) samt till minst 2 000 kronor och maximalt 150 000 kronor (den rörliga avgiften). Verksamheten uppvisar ett underskott på 208 000 kronor under 2013.

Ny förordning på bild- och formkonstområdet

Regeringen har aviserat att man har för avsikt att se över befintliga regelsystem för bidragsgivningen under mandatperioden vilket Kulturrådet ställer sig positivt till. En ny, mer flexibel bidragsförordning inom bild- och formkonstområdet skulle öka möjligheterna att i högre grad följa områdets utveckling.

I enlighet med nuvarande regelverk beviljar Kulturrådet bidrag huvudsakligen till organisationer inom bild- och formkonstområdet i form av verksamhetsstöd för utställningsverksamhet och till nationella organisationer som arbetar med främjandeverksamhet. Merparten av stödet beviljas till några få större aktörer och en liten andel går till mindre nystartade, experimentella organisationer. Under senare år har Kulturrådet noterat att allt fler aktörer söker offentligt stöd. Det gäller framför allt mindre organisationer som ibland också arbetar tillsammans i tillfälliga konstellationer.

En uppdaterad förordning skulle förbättra möjligheterna för konsthantverk och design att omfattas av de statliga stödordningarna. En gemensam stödform för utställningar av bildkonst, foto, konsthantverk och design skapar bättre förutsättningar för hela bild- och formkonstområdets utveckling. Ett bemyndigande på anslaget skulle också kunna övervägas.

Regeländring Skapande skola

Myndigheten för kulturanalys betonar i sina rekommendationer att skolan behöver långsiktighet för att Skapande skola ska ge varaktig verksamhetsutveckling. I det inbegrips behovet av att öka elevernas delaktighet. Kulturrådet delar bedömningen och menar att detta kräver ett bemyndigande på anslaget om 100 miljoner.

Pris- och löneomräkning anslag 1:2, 2:2 samt 4:4

Kulturrådet får kompensation för löne- och prisuppräknings (PLO) på anslaget för Skapande skola (anslag 1:3) och bidrag för regional kulturverksamhet (anslag 1:6).

Merparten av de bidrag Kulturrådet fördelar inom dessa anslag används för löner och arvoden och bör därför omfattas av pris- och löneuppräkning, liksom möjlighet till anslagssparande. Bara en liten del av bidraget

till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete (anslag 1:2) har en årlig uppräkning. Anslagen för vissa teater-, dans- och musikändamål (2:2) och bidrag till bild- och formkonstområdet (anslag 4:4) kompenseras inte alls. Det gäller även inom litteraturområdet (anslag 3:1) där en stor del av bidraget går till löner och arvoden.

TABELLER

FINANSIERING

Anslag	Utfall 2013	Prognos 2014	Beräknat 2015	Beräknat 2016	Beräknat 2017
Utgiftsområde 13. Integration och jämställdhet					
13 03 001 Särskilda jämställdhetsåtgärder	1 000	2 000	0	0	0
015 Särskilda jämställdhetsåtgärder	1 000	2 000	0	0	0
Utgiftsområde 17. Kultur, medier, trossamfund och fritid					
17 01 001 Statens kulturråd	51 359	46 676	55 307	56 152	57 245
001 Statens kulturråd	51 359	46 676	55 307	56 152	57 245
17 01 002 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete	200 272	201 058	176 979	176 118	177 908
001 Bidrag till allmän kulturverksamhet, internationell verksamhet och minoriteters språk och kultur	101 212	100 998	114 919	114 058	115 848
002 Bidrag till alliansverksamheter	62 060	62 060	62 060	62 060	62 060
003 Umeå Europas kulturhuvudstad 2014	37 000	38 000	0	0	0
17 01 003 Skapande skola	169 083	172 755	182 016	190 522	194 827
001 Skapande skola	169 083	172 755	182 016	190 522	194 827
17 01 004 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet	3 718	3 854	4 019	4 061	4 143
013 Centrala museer	3 718	3 854	4 019	4 061	4 143
17 01 006 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 259 546	1 286 319	1 418 930	1 441 586	1 468 251
001 Bidrag till regional kulturverksamhet	1 259 546	1 286 319	1 418 930	1 441 586	1 468 251
17 02 002 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål	189 503	189 233	214 910	214 970	214 970
001 Bidrag till den fria scenkonsten, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse	189 503	189 233	214 910	214 970	214 970
17 03 001 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	123 682	137 182	142 297	142 327	142 327
001 Bidrag till litteratur, kulturtidskrifter och läsfrämjande	123 682	137 182	142 297	142 327	142 327
17 04 004 Bidrag till bild- och formområdet	28 199	28 160	37 005	37 005	37 005
001 Bidrag till organisationer inom bild- och formområdet och verksamhetsstöd till vissa utställare	28 199	28 160	37 005	37 005	37 005
Summa anslag	2 025 362	2 065 237	2 231 463	2 262 741	2 296 676
Räntekontokredit, tkr	Kredit 2013	Kredit 2014	Behov 2015	Behov 2016	Behov 2017
	5 693	4 000	5 000	5 000	5 000

ANSLAGSSPARANDE

Anslag	Beslutat 2014	Begärt 2015	Begärt 2016	Begärt 2017
Utgiftsområde 17. Kultur, medier, trossamfund och fritid				
17 01 001 Statens kulturråd				
001 Statens kulturråd	3%	3%	3%	3%
17 01 002 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete (Ramanslag)				
001 Bidrag till allmän kulturverksamhet, internationell verksamhet och minoriteters språk och kultur	Inget	3%	3%	3%
002 Bidrag till alliansverksamheter	Inget	3%	3%	3%
17 01 003 Skapande skola				
001 Skapande skola	Inget	3%	3%	3%
17 01 004 Forsknings- och utvecklingsinsatser inom kulturområdet				
013 Centrala museer	Inget	3%	3%	3%
17 01 006 Bidrag till regional kulturverksamhet				
001 Bidrag till regional kulturverksamhet	Inget	3%	3%	3%
17 02 002 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål				
001 Bidrag till den fria scenkonsten, arrangörer, fonogramverksamhet och vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse	Inget	3%	3%	3%
17 03 003 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter				
001 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter	Inget	3%	3%	3%
17 04 004 Bidrag till bild- och formområdet				
001 Bidrag till organisationer inom bild- och formområdet och verksamhetsstöd till vissa utställare	Inget	3%	3%	3%

BEMYNDIGANDEN**Fria grupper**

Tkr	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräkn 2016	Beräkn 2017
17 02 02 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål					
Ingående åtaganden	85 855	102 970	107 000	137 000	137 000
Nya åtaganden (+)	102 970	107 000	137 000	137 000	137 000
Infriade åtaganden (-)	-85 855	-102 970	-107 000	-137 000	-137 000
Utestående åtagande vid årets slut	102 970	107 000	137 000	137 000	137 000
Tilldelad/ föreslagen bemyndiganderam	107 000	137 000	137 000	137 000	137 000

Tidskriftsstöd

Tkr	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräkn 2016	Beräkn 2017
17 03 01 Bidrag till litteratur och kulturtidskrifter					
Ingående åtaganden	19 000	19 025	25 000	30 000	30 000
Nya åtaganden (+)	19 025	25 000	25 000	25 000	25 000
Infriade åtaganden (-)	-19 000	-19 025	-20 000	-25 000	-25 000
Utestående åtagande vid årets slut	19 025	25 000	30 000	30 000	30 000
Tilldelad/ föreslagen bemyndiganderam	20 000	25 000	25 000	25 000	25 000

Skapande skola

Tkr	Utfall 2013	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräkn 2016	Beräkn 2017
17 01 003 Skapande skola					
Ingående åtaganden		0	100 000	100 000	100 000
Nya åtaganden (+)		100 000	100 000	100 000	100 000
Infriade åtaganden (-)		0	-100 000	-100 000	-100 000
Utestående åtagande vid årets slut		100 000	100 000	100 000	100 000
Tilldelad/ föreslagen bemyndiganderam		100 000	100 000	100 000	100 000

LÅN

Lån och räntor (tkr)	Prognos 2014	Förslag 2015	Beräkn 2016	Beräkn 2017
IB lån i RGK	2 381	3 801	5 000	6 000
Beräknad nyupplåning	3 000	4 500	5 000	2 000
varav för investering i immateriella anläggningstillgångar	1 500	2 500	1 000	700
Beräknad amortering	-1 580	-3 301	-4 000	-3 900
UB lån i RGK	3 801	5 000	6 000	4 100
Beslutad/föreslagen låneram	8 000	8 000	8 000	8 000
Beräknad ränteutgift	77	110	138	126
Ränteantagande för nyupplåning	2,5%	2,5%	2,5%	2,5%
Finansiering av räntor och avskrivningar				
UO 17 01 01 001 Statens kulturråd	-1 503	-3 191	-3 863	-3 774

AVGIFTER

Verksamhet	+ -t.o.m 2013	Prognos 2014	Beräkn 2015	Beräkn 2016	Beräkn 2017
Offentligrättslig verksamhet					
Statliga utställningsgarantier					
Intäkter	917	1 500	1 500	1 500	1 500
Kostnader	1 125	1 500	1 500	1 500	1 500
Resultat	-208	0	0	0	0
Avgiftsfinansierad verksamhet					
	Utfall 2013	Prognos 2014	Beräkn 2015	Beräkn 2016	Beräkn 2017
Övrigt					
Avgiftsintäkter som disponeras	1 067	1 000	1 000	1 000	1 000

PLO

	2015	2016	2017
17 01 002 Bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete			
PLO enligt budgetpropositionen 2014	1 824	3 918	7 086
PLO uppräknig	11 449	16 029	21 953
17 02 002 Bidrag till vissa teater-, dans- och musikändamål			
PLO enligt budgetpropositionen 2014	0	0	0
PLO uppräknig	8 859	12 403	16 987
17 04 004 Bidrag till bild- och formområdet			
PLO enligt budgetpropositionen 2014	0	0	0
PLO uppräknig	1 318	1 846	2 528

Beräkningen av PLO vid full uppräknig baseras på anvisade medel 2013, anslag 2:1